

afgiftekantoor
Brussel X
jaargang 23
nummer 6
december 2003

MILIEURAMA

BOND BETER LEEFMILIEU



Magazine van
Bond Beter Leefmilieu
Twekerkenstraat 47
B-1000 BRUSSEL
Tel.: 02/282.17.20
Fax: 02/230.53.89
www.bondbeterleefmilieu.be



DOSSIER

Waterbeheer in Vlaanderen

3

Dag van de aarde: 25 april 2004

16

www.bondbeterleefmilieu.be

25

Klimaatwijken

26

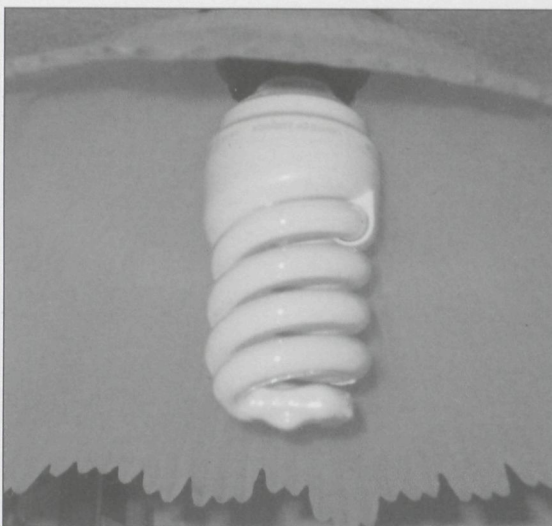


inhoud

■ Commentaar	2
■ Dossier	
Water - meer blauw op straat	3
■ Dossier	
Schone Schijn	4
■ Dossier	
Opwijk	7
■ Dossier	
Waterindex	10
■ Dossier	
Ronde Tafel waterbeheer	12
■ Dag van de aarde	16
■ Vrije tribune van Hans Bruyninckx	18
■ Financiële en economische boycot	20
■ Milieuberichten	23
■ www.bondbeterleefmilieu.be	25
■ Klimaatwijken	26
■ Te boek	31



Stef Boogaerts



commentaar

Het was begin december, een kleine twee weken voor de Amerikaanse 'vangst van de eeuw' de woorden onsterfelijk maakte. Toen dacht ik: "Nu krijgen ze hem toch te pakken". En die 'hem' was niet Saddam Hoessein, maar de mysterieuze bewoner van de eeuwige sneeuwvlakten, het wezen dat naar menselijke normen veel te grote voetafdrukken achterlaat in de nooit-smeltende sneeuw.

Het stond in een rapport van de Verenigde Naties, toch niet zomaar een duister clubje in een ivoren toren. En dus was de opwarming van de aarde héél even nieuws. Neen, niet de dramatische gevolgen die de opwarming voor het ecosysteem aarde heeft, niet de honderden planten- en diersoorten die kunnen uitsterven, niet de veranderingen in de landbouw die de hongerdood van miljoenen mensen kunnen betekenen, en natuurlijk ook niet de gigantische overstromingen die de dijkbouwende Nederlanders miljoenen euro en het dijkloze want straatarme Bangladesh honderduizenden mensenlevens kan kosten.

We got him

Neen, hét probleem was het overleven van enkele mondaine ski-oorden, de aartslelijke troep die in Alpen, Pyreneeën en tal van andere bergketens tegen de mooiste berghellingen is geplakt. Want wanneer de aarde verder opwarmt (en dat zal ze doen),

dreigt de sneeuwgrens al snel tot boven die oorden te kruipen. En dan is de opwarming plots wél een probleem. Heel even is het dan zelfs nieuws. Al was ook dat weer heel snel voorbij. "Sneeuw spuiten met skikanonnen?" werd heel even geopperd, maar dat bleek dan weer veel te veel te kosten. En naar creatievere oplossingen zoeken, hoefde ook al niet meer (in het Duitse Kalkar hebben ze van een nooit-gebruikte kweekreactor intussen toch ook een gigantisch waterpretpark gemaakt), want twee dagen later hadden de Nederlandse reisorganisaties al berekend dat het voor hen nog niet meteen een zorg zou zijn. En dus verdween het probleem nog sneller dan de eeuwige sneeuw. Héél even probeerde Bart Dobbelaere nog in de zondagavondse 'Toestand', maar dat was niet meer dan een laatste 'hopeloze maar niet ernstige' stuip trekking. Toen waren de media al lang bezig met wat écht belangrijk was – de zoektocht naar de naam van het nieuwbakken Nederlandse kroonprinsesje bij voorbeeld. En dan is Kyoto weer héél ver weg.

En terwijl Freya Vandenbossche zich een ongeluk zoekt naar mogelijkheden om de Kyotonorm te halen, komt het project 'klimaatwijken' op volle snelheid en bewijzen honderden Vlaamse gezinnen op een draffe dat de Kyotonorm halen niet eens zo moeilijk is. Dat probleem is dus niet groter dan de opschuivende sneeuwgrens. Want wat is daar nu eigenlijk probleem mee? Wanneer de mens het als soort moet afleggen tegen de klimaatwijzigingen, dan neemt de Yeti het wel van ons over. Wedden dat de Yeti's over duizend jaar over deze aarde regeren?

stef boogaerts

Adverteren in Milieurama?
Bel naar Linda Sonck
op 02 282.17.27

COLOFON

MILIEURAMA - VENSTER OP HET VLAAMSE LEEFMILIEU
23-ste jaargang - verschijnt tweemaandelijks
Magazine van Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

REDACTIE EN ADMINISTRATIE:
Bond Beter Leefmilieu
Twekerkenstraat 47 - 1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20 - Fax 02/230.53.89
e-mail: info@bblv.be
<http://www.bondbeterleefmilieu.be>

ABONNEMENTEN:
€ 3,50 (los nummer)
€ 20 (jaarabonnement)
€ 50 (steunabonnement)
€ 40 (abonnement buitenland)
Betaling kan op rekeningnummer 001-1475409-18 van
Bond Beter Leefmilieu vzw.

COMBI-ABONNEMENTEN:
Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:
Danny Jacobs
Twekerkenstraat 47, 1000 Brussel

HOOFDREDACTEUR:
Stef Boogaerts

WERKTEN MEE AAN DIT NUMMER:
Stef Boogaerts, Esmeralda Borgo, Ilse Smits, Linda Sonck,
Nathalie Strypsteen, Lieve Vandeneede, Lieselotte Van der Donck, Wim Van Gils

FOTO'S COVER:
Grote foto: Schijnpoort (Piet Gillard). Kleine foto's:
actie tegen TC en actie tegen globalisering (Stef Boogaerts)

VORMGEVING EN DRUK:
DECOM nv

COPYLEFT:
Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding en kennisgeving.

ADVERTENTIES
Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertentie.

PAPIER
Milieurama wordt gedrukt op niet-gebleekt kringloop-papier.
Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier.

MEER BLAUW OP STRAAT

Water: té veel en té vuil!

Er worden massa's geld geïnvesteerd in waterzuivering en het resultaat blijft verre van optimaal. Bovendien worden steeds meer regio's in Vlaanderen steeds vaker geconfronteerd met overstromingen. Met de gekende ellende als gevolg.

De oorzaak van dat alles? Een slecht beleid! Neen, die vaststelling is niet wereldschokkend, dat weet iedereen al lang – ook het beleid. En daarom is het zo hemeltergend dat er zo weinig gebeurt, en dat wat er gebeurt zo vreselijk traag gaat ...

Meer blauw op straat, zegt Bond Beter Leefmilieu heel uitdagend. En daarmee bedoelen we wel degelijk: hou het water in de straat, maak het weer zichtbaar en zorg ervoor dat het niet allemaal tegelijk in riolen en waterzuiveringsinstallaties terechtkomt ...

En om dat alles te illustreren zette Milieurama een aantal betrokkenen rond de tafel voor een debat; trok de redactie haar laarzen aan voor een trip in de Schijnvallei, en togen we naar het gemeentehuis van Opwijk, waar milieuumbtenaar Eric Roelandts ons in geuren en kleuren het gemeentelijk ... waterplan uit de doeken deed. Maar eerst laten we graag Wim Van Gils aan het woord, de waterman van onze milieukoepel ...

Te veel ...

De overstromingen van de voorbije winter zijn een gekend fenomeen: té veel hemelwater stroomt té snel weg en de rivieren kunnen al dat water eenvoudigweg niet slikken. De oorzaken daarvan zijn gekend: er is de toenemende verharding van Vlaanderen, het veranderde bodemgebruik in de landbouw, het beheer van de waterlopen, de aanpak van de riolering, en de zich wijzigende klimatologische omstandigheden.

Te vuil ...

Daarnaast wordt ook pijnlijk duidelijk dat het afvalwaterzuiveringbeleid ernstig te lijden heeft onder de verdunning van het afvalwater met (zuiver) regenwater en grondwater. De bouwwoede van de laatste jaren heeft nauwelijks een effect op de kwaliteit van ons water: er wordt wel méér water naar méér afvalwaterzuiveringsstations vervoerd, maar de totale gezuiverde vuilvracht blijft dezelfde. Met andere woorden: we transporteren alsmaar meer verdund afvalwater in de riolering. Twee derde van de zuiveringsstations heeft dan ook te kampen met een problematische verdunning van het afvalwater. Door het vele regenwater in de rioleringen treden overstorten in werking, waardoor ongezuiverd afvalwater, vermengd met regenwater, versneld in de waterlopen terechtkomt – wat dan weer zorgt voor nog hogere piekdebieten en verhoogde kansen op overstromingen.

En bovendien hebben we nog een lange weg te

gaan: minstens 40% van de Vlamingen moet nog op een afvalwaterzuivering worden aangesloten. Het gros hiervan woont in kleine woonkernen of verspreide vormen van bebouwing - verkavelingen, lintbebouwing ...

Een belangrijke voorwaarde om aan al deze problemen het hoofd te kunnen bieden is de scheiding tussen hemelwater en afvalwater. En willen we de afvalwaterzuivering betaalbaar houden, dan moet deze scheiding in veel gevallen ook tot op particulier niveau worden doorgevoerd. Ingrijpend, ja, maar tegelijk absoluut noodzakelijk!

Ruimte voor blauw – ook in uw straat

Water scheiden is één zaak, maar waar moet dat zuivere regenwater dan naartoe? Zeker niet snel afvoeren zoals het nu gebeurt. Het gesorteerde, zuivere water moet intendeel zoveel mogelijk ter plaatse blijven. Dat vraagt een andere manier van denken over en omgaan met hemel- (en oppervlakte)water dan we tot nu toe gewoon zijn. De opvang van het hemelwater/oppervlaktewater moet (opnieuw) een plaats krijgen in ons straatbeeld. 'Meer blauw op straat' dus, of met andere woorden: de uitbreiding van het begrip 'meer ruimte voor water' moet voel- en zichtbaar worden tot in onze straten en op onze pleinen.

Ruimte voor water moet er niet alleen in de overstromingsgebieden en winterbeddingen zijn, maar ook verder stroomopwaarts. Minder verharding, of meer waterdoorlatende verharding is de aanpak aan de bron. Ook het herwaarderen van grachtenstelsels, zowel in landbouwgebied als in de bebouwde zones, is essentieel. Daarnaast moeten we zoeken naar mogelijkheden voor kleine lokale bufferbekkens. Dat kan via 'moderne' concepten zoals WADI's (die ondertussen hun nut bewezen hebben in Nederland), of door creatief om te springen met bestaande mogelijkheden zoals de ringgracht van een historisch gebouw. De mogelijkheden zijn onbeperkt – en in veel gevallen kan het water-element een meerwaarde zijn voor de omgeving. Het boek 'gemeentelijk waterbeheer in het buitengebied' bevat een schat aan inspiratie daarvoor.

*Tekst: Wim Van Gils
Beleidsmedewerker water
Bond Beter Leefmilieu*

Bewoners moeten mee

Pilootprojecten in binnen- en buitenland tonen duidelijk aan dat de medewerking van de bewoners essentieel is voor deze aanpak. Zonder intense communicatie met en vooral participatie van de lokale burgers hebben afkoppelings- of infiltratieprojecten op langere termijn geen enkele kans op slagen. In veel gevallen zijn niet alleen werken op privédomein noodzakelijk, de nieuwe aanpak heeft in alle gevallen een duidelijke (visuele) impact op de directe leefomgeving. Dat vraagt dus een manier van werken die nieuw is voor zowel de overheid als de bewoners. Bond Beter Leefmilieu is ervan overtuigd dat het zogenaamde 'middenveld' hierin een belangrijke kan spelen. Middenveldorganisaties hebben een fijn netwerk, dikwijls tot op buurtniveau, en kunnen een breed publiek bereiken. Daar ligt voor de overheid dus een kans om de nodige communicatielijnen op te zetten en de projecten vlot te laten verlopen, een kans ook voor de milieubeweging om haar ideeën breder bekend te maken en aan de praktijk te toetsen, een kans voor het middenveld om de stem van de bewoners in dit debat te laten weerklinken, zodat ook hun verzoeken aan bod komen.



Acties voor een ander waterbeheer worden al héél lang gevoerd (hier een actie aan de Velpe in 1990), maar hebben nog steeds niet het gewenste resultaat opgeleverd.

NATUURPUNT SCHIJNVALLEI OP ZOEK NAAR EEN MONDING VOOR 'HUN' RIVIER

Met het Schijn terug naar de Schelde!

Tekst: Stef Boogaerts

In de schaduw van de statige Trappistenabdij van Westmalle ligt een zompig weiland. Het water dat daar opborrelt is de bron van het Schijn, met lengten voorsprong het meest getormenteerde riviertje van Vlaanderen. Want van het water dat nauwelijks enkele tientallen kilometers verder door een pompstation wordt uitgebraakt, lijkt alleen de kleur nog op het edele vocht dat binnen de dikke muren van de abdij wordt gebrouwen. Onze neus vertelt ons dat dit zootje niets met dat patersbrouwsel heeft te maken, en we hebben er veiligheidshalve ook maar niet van geproefd. Je moet al uit bijzonder taai hout zijn gesneden om dit nog een riviertje te noemen. En toch doen ze het, de mensen van Natuurpunt Schijnvallei. Kristin en Bram vertellen honderduit over wat er met dat Schijn nog allemaal mogelijk is. En ze vertellen er niet alleen over, ze geloven er ook in. Rotsvast, met het geloof van echte Waterfronters ... "Want," zegt Bram, "we willen het Schijn opnieuw naar de Schelde brengen. Dat is onze doelstelling, en die zullen we ook realiseren!"

Naar de Schelde brengen? Dat vraagt toch een woordje uitleg. Het Schijn heeft immers een heel merkwaardige geschiedenis, en om te weten wanneer het met het Schijn zo grondig fout liep, moeten we bovendien een flink eindje terug in de geschiedenis. Reeds omstreeks de 11de eeuw werd de rivier twee kilometer noordelijker in de Laarse Beek geleid, dat moest het expanderende Antwerpen meer ruimte geven. De échte moord op het Schijn dateert echter pas van veel later: Halverwege de negentiende eeuw werd de rivier voor het eerst van haar monding beroofd. Bij de bouw van het Houtdok en het Kattendijkdok werd het Schijn een eind noordwaarts omgelegd. Aan Schijnpoot (in de buurt van het huidige Sportpaleis) zocht een deel van het Schijnwater – het 'Schijn intra muros' – zijn weg dwars door de stad om in de Royersluis terecht te komen. De rest van het water – het 'Schijn extra muros' – maakte een noordelijke bocht rond de stad en kwam via de Oosterweelsluis in de Schelde terecht, ruim een kilometer noordelijker dan het dat oorspronkelijk deed.

Overwelfd

Het intra muros-gedeelte verging het inmiddels nog veel slechter. Dat werd in het begin van de twintigste eeuw volledig overwelfd en tot riool gedegradeerd. Op dat moment verdween het Schijn dus definitief uit het stadsbeeld. Al is definitief hier blijkbaar nooit echt definitief, want de droom van Natuurpunt Schijnvallei om het Schijn weer bovengronds door een deel van de stad te sturen wordt steeds realistischer ...

Bij opeenvolgende havenuitbreidingen werd het Schijn extra muros telkens weer verlegd, zodat de rivier vanaf Schijnpoot vandaag een afstand van 17 km aflegt tot de Schelde, terwijl ze daar oorspronkelijk slechts 4,5 km voor nodig had. Een groot deel van haar loop werd bovendien overwelfd – het 'Overwelfd Schijn' – en in Oorderen (in het havengebied, vlakbij de roemruchte stortplaats Hoge Maey en het bij vogelliefhebbers bekende natuurgebied De Kuifeend) komt ze in de Hoofdgracht terecht. Onderweg had ze inmiddels de Oudelandse Beek, de Laarse Beek en de Donkse Beek opgepikt, terwijl het Schoon Schijn en de polderbeken de Voorgrecht vullen. Samen vormen ze een immense watermassa met – toegegeven – prachtige rietkragen. Al dat water wordt hier via het aftandse pompstation Rode Weel in de Schelde en het Kanaaldok B1 gebrakt.

Water in de huizen

Het is op deze plaats dat wij ons bezoek aan de Schijnvallei afronden. Op geen plaats in Vlaanderen ligt een beter bewijs van wat Vlaanderen de voorbije eeuwen met zijn water heeft gedaan. Rivieren werden in het beste geval tot afvoerkanalen gedegradeerd, vaak werden het zondermeer open riolen. Het Schijn verdween zelfs grotendeels onder de grond, van het stedelijk



Piet Gillard

Hier verdwijnt de Laarse Beek in het Overwelfd Schijn. Vanaf hier zou dus een nieuwe, open bedding moeten worden aangelegd.

Het Groot Schijn en zijn zijlopen meanderen nog vrij door het groen. Laat ze dat ook in de toekomst doen!

gedeelte is de oorspronkelijke loop intussen zelfs nog nauwelijks te reconstrueren.

Maar al is het Schijn in Deurne, Merksem en Ekeren niet langer zichtbaar, het zorgt er juist nu wél voor problemen. De ondergrondse ruimte die het Schijn kreeg toegemeten is zodanig benepen, dat het water bij een forse regenbui zijn weg naar boven zoekt. Toen de aanhoudende stortbuien in september 1998 op veel plaatsen in Vlaanderen voor dramatische overstromingstaferelen zorgden, kregen ook de inwoners van Merksem hun deel. Niet eenmalig trouwens, want bij elke serieuze regenval vindt het rioolwater zijn weg naar de straten en ... huizen. Dat het Schijn van Schijnpoot tot aan de monding (die omlegging van 17km dus) een verval kent van nauwelijks één meter, maakt het probleem natuurlijk alleen maar groter. Massa's slib hopen zich op in het Overwelfde Schijn – met een steeds nauwere doorgang van het water als gevolg.

Bovengronds

De huidige situatie is onhoudbaar, daarover is iedereen het wel eens. Wat de oplossing is, en welke van de mogelijke varianten de beste is, is een andere kwestie. "Daar moet je een keuze durven maken", zeggen Bram Van Ballaer en Kristin Bluekens. "En die keuze is er een voor duurzaamheid. Het onderhoud van al die installaties kosten handenvol geld, en flink wat constructies zijn



Piet Gillard

Deze overstorten van de riolering (links, rechts en nog een derde verborgen) zorgen heel regelmatig voor een aanzienlijke vervuiling van het Schijn.

aan vernieuwing toe. En zo'n pompstation, dat kost ook veel geld! En bovendien blijft het allemaal geld kosten: de installaties vragen veel onderhoud, en ook nieuwe installaties raken ooit versleten. Bovendien los je zo de problemen niet op. De overstromingen zullen verminderen, of tijdelijk misschien wel verdwijnen, maar ooit keert het probleem terug. Dan haal je het Schijn veel beter weer boven de grond", zegt Natuurpunt Schijnvallei. "Dat kost ook een hoop geld, maar op de lange termijn betekent het toch een aanzienlijke besparing. En alle andere voordelen krijg je er zo bij: de regio blijft voortaan definitief gespaard van de ellendige overstromingen. En wanneer je zo'n zuivere Schijn ook weer door het stadscentrum laat kabbelen, verhoogt dat natuurlijk ook de leefbaarheid en de aantrekkelijkheid van Antwerpen.

Mensen betrekken

Eens de mensen opnieuw een mooie waterloop in hun achtertuin krijgen, stijgt onmiddellijk ook de aandacht voor water. Waterproblemen werden



Bram Van Ballaer

immers niet alleen gecreëerd door grootschalige ingrepen, ook onze manier van leven heeft er een grote invloed op. Met het laten infiltreren van het regenwater in je tuin los je mee het probleem van de wateroverlast op. Daarom werkt Natuurpunt Schijnvallei in het kader van het Vlaams Waterfront dit jaar hard aan sensibilisatie. "We gaan de boer op met infoavonden rond onder meer hergebruik van water. We assisteren gemeentebesturen bij het informeren van bouwlustigen in nieuwe verkavelingen met gescheiden rioleringsstelsels. En we staan steeds klaar om buurtbewoners de nodige tips te geven over bewust watergebruik of het gemeentebestuur voor een integraal waterbeleid.

Vuil Water

We beginnen een korte tocht langs de rivier, en we doen dat waar de rivier dat ook doet. Waar het Schijn in dat zompige trappistengrasland het licht ziet, droomt ie wellicht van een mooiere toekomst. En in zijn jeugdfase – de bovenloop – valt het allemaal nog best mee. "In dat eerste stuk", vertellen Bram Van Ballaer en Kristin Bluekens me, "is de waterkwaliteit nog redelijk goed, en de beek meandert er nog heel mooi door



Stef Boogaerts

Bram Van Ballaer: "Onze droom is het Schijn opnieuw rechtstreeks in de Schelde te laten uitmonden. En die droom zullen we ook realiseren."



Stef Boogaerts

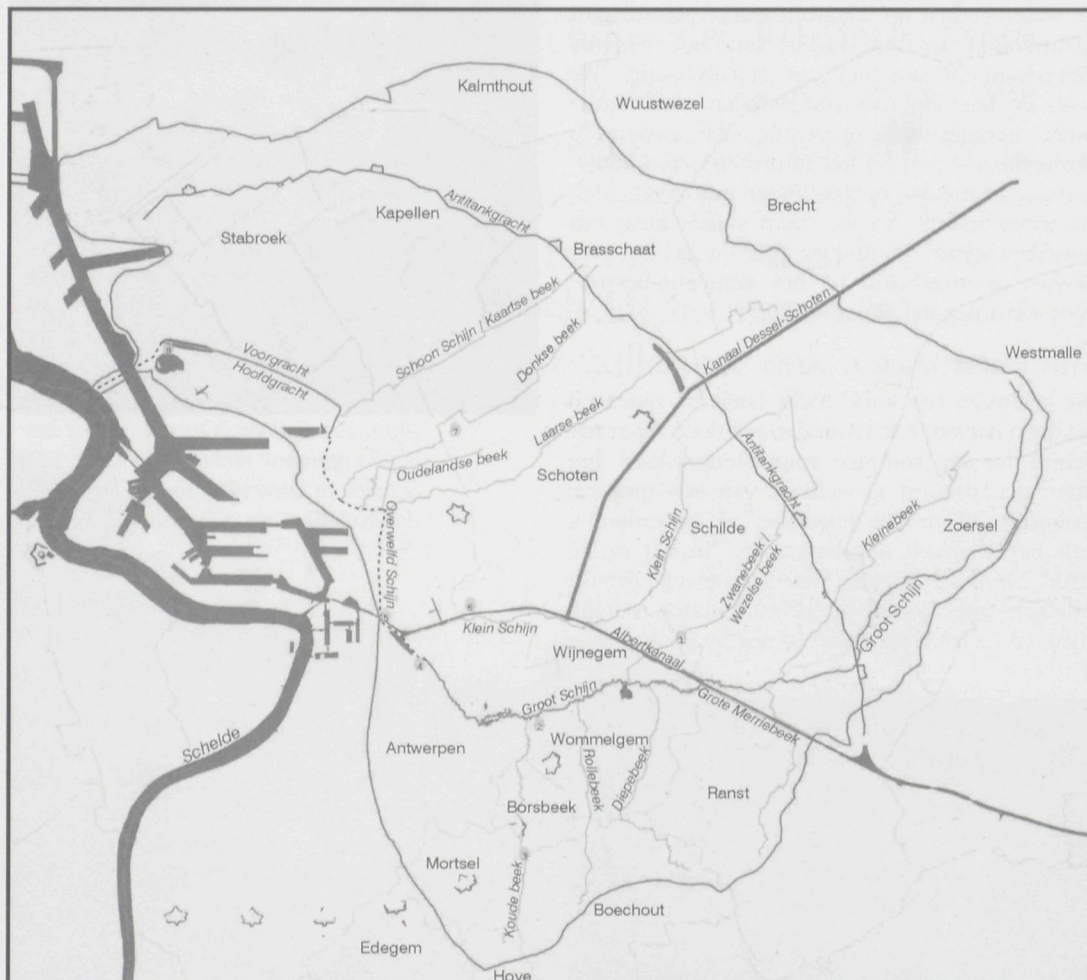
Kristin Bluekens: "De sensibilisatie van de bevolking is heel belangrijk. De dramatische overstromingen in Merksem kunnen daarvoor een kapstok zijn. Ook Natuurpunt Schijnvallei wil daar een belangrijke rol in spelen."



Bram Van Ballaer

Zo mooi als het Schijn door het landschap meandert, zo slecht is zijn waterkwaliteit. De oplossing is in de maak, maar wordt keer op keer uitgesteld.

het landschap. Ook de vallei is daar op sommige plaatsen nog intact en bijgevolg heel waardevol. Meanderen doet ze trouwens overal nog, ten minste waar ze bovengronds loopt. Alleen is het hier en daar behoorlijk benepen, want de rivier slingert zich nu eenmaal door een zeer drukbebouwde regio – het voorgeburchte van Antwerpen, zeg maar."



LEGENDE

- | | |
|-----------------------------|--|
| Gemeentegrenzen | Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) |
| Begrenzing Schijnbekken | 1 Schilde |
| Grote waterlopen en plassen | 2 Wommelgem |
| Overwelfde waterloop | 3 Boechout |
| | 4 Schijnpoort (Deurne) |
| | 5 IJskelder (Merksem) |
| | 6 Schoten |
| | 7 Brasschaat |
| | 8 Antwerpen-Noord (Antwerpen) |

Dat stuk bezoeken we niet, mijn eerste ervaring met het Schijn is ter hoogte van de doorsteek onder het Albertkanaal. Alhoewel, ervaring. Het Albertkanaal is er prominent aanwezig, maar van het Schijn valt er weinig te zien – die duikt hier onverbiddelijk onder het kanaal door. Wel zichtbaar is de Grote Merriebeek, een rechte loop langs het kanaal, maar water is daar niet in te vinden. "En wanneer het er wel is, is het niet zoveel beter. Het water is immers verschrikkelijk vuil. Hierin stroomt immers sinds jaar en dag het afvalwater van de dorpskom van Ranst en enkele industriegebieden. In principe is dat een tijdelijk probleem", zeggen Bram en Kristin. "Al blijft het nog steeds wachten op de verbinding van de lokale rioleringen met de zuiveringsstations (opnieuw beloofd voor 2003, maar onder-tussen alweer verschoven naar ten vroegste 2004). Vooral de laatste jaren valt deze vervuiling des te meer op aangezien de kwaliteit van de rest van de waterlopen er met rasse schreden op vooruitgaat."

Onze volgende stop is het Rivierenhof. Net zoals in vrijwel zijn volledige loop kronkelt de rivier daar – althans in het als natuurgebied beheerde gedeelte van het provinciaal domein – op een manier waarop zelfs de lenigste slang jaloers zou zijn. Gewoon prachtig. Alleen jammer dat aan dit mooie liedje heel snel een einde komt, want hier zitten we niet ver meer van Schijnpoort, de plaats van het grote onrecht. Hier verandert het Schijn immers in het Overwelfd Schijn – hier gaat ze met andere woorden definitief de pijp in. 'De pijp in' betekent hier tegelijk een beetje 'de pijp uit', want vanaf hier komt het met het Schijn nergens meer echt goed. 8 km verder komt de ze de pijp weer uit, maar verdwijnt ze in de immense watermassa van de Hoofd- en Voorgracht. Die watermassa wordt door het pompstation Rode Weel opnieuw in een buizensysteem geperst, waardoor het Schijn roemloos en onherkenbaar in de Schelde wordt gespuwd.

Water in de stad

"Maar dat kan en zal veranderen," zeggen Bram en Kristin in koor. De oplossing die zij zien is immers een Schijn dat opnieuw door de stad loopt. "Het Groot Schijn moet uit het Overwelfd Schijn worden gehouden. Alleen zo kunnen we de knelpunten oplossen. De inwoners van Merksem zullen dan ook bij hevige regenbuien opnieuw gerust kunnen slapen. De overwelingen zijn dan immers vrij om het regenwater af te voeren. Deze verbinding moet ook opnieuw vis-migratie (o.m. paling!) mogelijk maken, daar moet men bij de realisatie rekening mee houden. En uiteraard zal het niet langer nodig zijn om al het Schijnwater 15 km verderop met energie- en geldverslindende pompen naar de Schelde te persen."

Dit alles kan via twee scenario's. Maar de Schijn-mensen hebben hun keuze al gemaakt. Bram Van Ballaer: "De eerste optie is om het Groot Schijn via het Lobroekdok naar het Albertkanaal te pompen. Wanneer daarbij rekening wordt gehouden met de migratiemogelijkheden van vissen is dat technisch best wel een goede oplossing. Maar deze methode houdt het Schijn wel uit de binnenstad, en dat is jammer. Bovendien blijven we hier alweer afhankelijk van de techniek. Daarom kiezen wij voor het alternatief: het aanleggen van een nieuwe verbinding die vanaf Schijnpoort door het oude havengebied vloeit. Zo kom je wél in de oude binnenstad terecht, en bovendien zou dit tracé het oorspronkelijke benaderen."

Het zou alvast een beetje recht doen aan het Schijn, en dat mag wel na zoveel onrecht. ■

EERSTE VLAAMSE GEMEENTE MET EEN GLOBALE AANPAK VAN HET WATERPROBLEEM

In Opwijk doen ze dat zo ...

Tekst: Stef Boogaerts

Dat we in dit waterdossier ook een praktijkverhaal wilden hebben, ligt voor de hand. "Toch weer niet het verhaal van de Mosselgoren in Geel zeker," was meteen de opmerking van Wim Van Gils, de beleidsmedewerker Water van Bond Beter Leefmilieu. Natuurlijk had Wim gelijk: dat Kempense voorbeeld van een afkoppelingsproject is intussen in heel brede kringen bekend. Omdat het zo goed is, ja. Maar ook – en vooral – omdat het zo uniek is. "Want," vroegen we aan Wim, "wat dan wel?" En plots zat onze welbespraakte medewerker zonder woorden. Wij zagen ons al naar Nederland trekken voor een voorbeeld, maar één telefoontje naar ... Hugo Vanderstadt volstond om ons in de Brusselse periferie te houden! En dus trokken de Milieuramaredactie en Wim Van Gils op een grijze novemberdonderdag naar Opwijk.



Dit beekje wordt uitgediept en breder gemaakt. Het wordt de eerste Opwijkse 'wadi', waar het regenwater van de buurt de grond kan insijpelen.

Opwijk ligt in de vierhoek Brussel-Aalst-Dendermonde-Mechelen. Het is een gemeente als alle andere in deze streek. De regio voelt voortdurend de hete adem van de verstedelijking over zich heen, en toch blijft ie krampachtig vechten om platteland te blijven. Het niet-het-één-en-niet-het-ander-resultaat dat daarvan het gevolg is, is niet echt fraai te noemen. Het is 'verstedelijkt platteland'.

Ook in Opwijk is het zo – veel lintbebouwing en verspreide bewoning. Het echte centrum ligt een beetje verborgen, en dat oogt wél fraai en aangenaam. Midden in dat Opwijkse hart, tegenover de kerk: het administratieve centrum. Daar zit milieumambtenaar Eric Roelands. "Helemaal achteraan," zegt de poetsvrouw wanneer we het gebouw binnenkomen. "Weggestopt, zoals ze dat in de meeste gemeenten doen," dachten we hardop. Maar daar hadden we het gelukkig toch even mis, want milieumambtenaar Eric Roelands speelt in deze gemeente duidelijk een belangrijke rol, en ook over de samenwerking met het schepencollege is hij meer dan te spreken.

Waterplan

En daar heeft hij een reden voor. Want het plan dat hij op de tafel toverde, geeft een globale visie voor de waterafhandeling voor de hele gemeente weer. Of de Opwijkse milieumambtenaar de enige in Vlaanderen is die zo'n 'waterplan' op tafel kan leggen, weten we niet. Misschien ligt er hier of daar nog wel zo'n dossier in een verloren hoekje van een kast. Maar in Opwijk maken ze niet alleen plannen, ze voeren ze ook uit.

"En bovendien", zegt de milieumambtenaar, "in Geel

hebben ze alleen de Mosselgoren, hier spreken we over de hele gemeente. We staren ons bovendien niet blind op de gemeentegrens, dit plan gebruiken we als basis voor de opmaak van de grensoverschrijdende Dulo-waterplannen. En makkelijk hebben we het hier niet, want we zitten op twee bekkens: Dender en Rupel, en daarvan dan nog verschillende deelbekkens."

Het Opwijkse plan is een realisatie van het studie-bureau SWBO uit Dendermonde, maar Eric Roelands heeft er geen enkele moeite mee om toe te geven dat de inspiratie voor het geheel van Hugo Vanderstadt komt, de architect-stedenbouwkundige uit het naburige Londerzeel.

Klassieke aanpak in het centrum

Het Opwijkse plan betekent niet dat er op korte termijn geen gemengde riolen meer zullen voorkomen. Op plaatsen waar zo'n systeem bestaat en makkelijk op een zuiveringssysteem is aan te koppelen, zal dat in een eerste fase zo gebeuren. Wanneer het over klassieke waterzuivering gaat, doet Aquafin hier zijn werk – zoals overal elders in Vlaanderen. Het is wél de bedoeling om in een latere fase het regenwater hier zoveel mogelijk op privé-domein af te koppelen.

"Twee derde van het Opwijkse afvalwater zal uiteindelijk in een klassieke waterzuiveringsinstallatie terecht komen. Voor de RWZI van Dendermonde is dat niet meteen een probleem, want die kampt nog steeds met een overcapaciteit."

Dat er hier met Aquafin wordt samengewerkt, wil nog niet zeggen dat men de kritiek spaart. "De methodiek van Aquafin is lang niet heilig. En kost bovendien heel veel geld. Onze aanpak bespaart de gemeente uiteindelijk een hoop geld, en is ook nog veel efficiënter. Met de Vlaamse Milieu maatschap-



Stef Boogaerts

Deze boomgaard krijgt een grondige restauratiebeurt, zodat hij voor wandelaars een aangename plek wordt om te vertoeven. Zo paart men in Opwijk het nuttige – het afkoppelingsproject – aan het aangename.

pij hebben we wel een goede samenwerking. Daar kent men de problemen met de huidige aanpak ook wel."

In de dichtbebouwde zones, waar het afval- en regenwater nu al samen wordt gecollecteerd en naar een bestaande waterzuiveringsinstallatie van Aquafin wordt gevoerd, is de afkoppeling van regenwater pas op héél lange termijn voorzien.



Een voorbeeld van hoe zo'n afkoppeling in haar werk gaat. Een ingrijpende gebeurtenis voor de bewoners, maar de gemeente draagt in Opwijk wel alle kosten.

Alternatief voor het buitengebied

Anders is het in het zogenaamde buitengebied – daar waar de bebouwing zeer verspreid is, in kleine woonkernen of lintbebouwing. Net als in de rest van Vlaanderen hebben ze er zo in Opwijk meer dan genoeg. De slechte ruimtelijke ordening breekt ons hier (en overal) zeer zuur op, want waterzuivering kost ons op deze manier vrachtwagens vol geld.

Daarom opteren ze in Opwijk voor een radicale aanpak. In deze gebieden wordt in de nabije toekomst geen water meer afgevoerd, zowel het afval als het regenwater zullen ter plaatse blijven. Voor het zuiveren van het afvalwater plant men kleinschalige waterzuiveringsinstallaties met planten. En het regenwater? Dat wordt natuurlijk best door de mensen gebruikt, de rest blijft ter plaatse. Op sommige plaatsen zal het ook worden verzameld om in een zogenaamde 'wadi' terecht te komen, waar het in de grond kan dringen.

Met dit systeem bereikt men op termijn nagenoeg alle bewoners van de gemeente. Individuele zuivering per huis komt bijgevolg bijna niet voor. "Slechts op 13 plaatsen is zo'n IBA (individuele behandeling van afvalwater) nodig. Die zijn echter niet prioritair, daarmee wachten we tot op het laatste," zegt Eric Roelands. "De gemeente kiest een uniform systeem en legt aan. Ook hier draait de gemeente op voor de volledige kost. Het onderhoud van die IBA's komt eveneens op kosten van de gemeente. De elektriciteitsrekening moeten de mensen wél betalen."

Kapenbergweg

Op advies van de milieumambtenaar bezochten we ook even het eerste project dat zal worden uitgevoerd: de Kapenbergweg. Veel is daar nog niet te zien, aangezien de werken pas volgend voorjaar starten. De laatste beslissingen daartoe zijn intussen door de gemeenteraad goedgekeurd.

Maar wanneer je daar ter plaatse bent, besef je pas hoe ingrijpend deze aanpak is. In deze straat ligt vandaag nog geen riolering. In de praktijk vindt het afvalwater én het regenwater van deze mensen wellicht ergens langs de achtertuin een uitgang. Voortaan horen beiden aan de voorkant thuis. Het afvalwater wordt verzameld in een persleiding, die gravitair meeloopt met de straat. Aan het eind van de bewoning zorgt een pompsysteem ervoor dat het water in een tweede buis in één keer naar boven kan worden gepompt.

Bij dit project wordt het regenwater verzameld en onder de spoorweg doorgeleid. Om ook op piekmomenten voldoende water te kunnen opvangen, zal een bestaande gracht breder worden gemaakt. "De aanpalende boomgaard wordt in één moeite hersteld, zodat het daar ook een aangename plek wordt voor wandelaars."

Inspraak en sensibilisatie

Het beleid moet door iedereen worden gedragen. Daarom wordt de hele gemeente geïnformeerd via een waterbrief, waarin de projecten nauwkeurig worden beschreven, en waarin ook het waarom van die aanpak duidelijk wordt gemaakt. Vrijwilligers worden als aanspreekpunt tussen de mensen en het gemeentebestuur ingeschakeld. We zouden hier dus gerust over 'watermeesters' kunnen spreken. Het is ook de bedoeling met buurtbewoners naar voorbeelden te gaan kijken, b.v. in Puurs.

Ook de werken gebeuren in nauw overleg met de betrokkenen. De mensen worden zowel vooraf als



Op dit kaartje van de Kapenbergweg zie je de huizen waarvan het regenwater én het afvalwater worden afgekoppeld. Het afvalwater wordt in een persleiding aan de voorkant van de woningen verzameld. Het regenwater komt eveneens in een buis aan de voorkant terecht, maar die wordt onder de spoorweg doorgeleid om aan de overkant in een wadi terecht te komen.

tijdens het proces betrokken. Met de bewoners van de wijk wordt een afsprakennota opgesteld: zo geven ze toestemming voor het afkoppelingsproject in hun buurt. En de gemeente draait ook op voor de volledige kosten, tenminste wanneer die beperkt blijven tot maximum 1000 euro. Bij bewoners waar het afkoppelen meer dan 1000 euro kost, moeten de bewoners het verschil dan wel zelf betalen.

Ook in het plan voorzien: overstortzuivering. Of met andere woorden: kleinschalige waterzuivering op de beken, om de gevolgen van de overstorten van het rioolsysteem te neutraliseren.

Wat doet de hogere overheid?

En wat ze daar bij het Opwijkse gemeentebestuur allemaal van denken? "Het beleid staat er volledig achter, de oppositie ook," zegt Eric Roelands. Maar hoe positief hij over zijn eigen bestuur is, zo negatief is hij over de hogere overheid. "We voelen wei-

nig steun van de hogere overheid, we worden er niet voor beloond. Tal van semi-gescheiden rioleeringsprogramma's zitten vòòr ons project in de planning. Dat is toch niet logisch: de verkeerde aanpak wordt gesubsidieerd, en wij blijven in de kou staan. Maar het eerste project, dat van de Kapenbergweg, voeren we in ieder geval uit, en dat doen we dus met eigen middelen. Daarvoor wachten we niet op steun van de hogere overheid."

Het Opwijkse gemeentebestuur gelooft er dus zelf ten volle in. We citeren héél graag de eerste gemeentelijke waterkrant:

"We rekenen op ieders medewerking en op deze wijze kunnen alle waterlopen in onze gemeente weer proper zijn tegen 2010.

Van harte
De burgemeester
A. Beerens

De secretaris
J. Van Damme"



De situatie zoals ze zich in de Opwijkse Kapenbergweg in werkelijkheid voordoet.

HET ÉCHTE VERHAAL VAN DE WATER AND WETLAND INDEX VAN WWF

Het beleid is behoorlijk, de resultaten nog lang niet

Tekst: Philippe Weiler

Hoofd zoetwaterprogramma WWF-Belgium

Toen WWF half november zijn pan-Europese studie 'Water and Wetland Index' (WWI) voorstelde, bleek Vlaanderen niet langer aan de staart van het Europese waterpeloton te bengelen. "WWF geeft Vlaams waterbeleid voldoende", titelde de Tijd. "Vlaanderen roeit eindelijk tegen de stroom in", werd het in De Morgen. Trokken de kranten de verkeerde conclusie uit het rapport dat de actuele toestand beschrijft van rivieren, meren en waterrijke gebieden, alsook de bedreigingen van en de impacten op deze ecosystemen en de wijze waarop ze worden beheerd?

"Neen", zegt Philippe Weiler, de waterman van het Belgische WWF. "Maar een beetje meer nuance is wel op haar plaats."

De kwaliteit van het water

De eerste fase van het rapport werd gelanceerd in april 2001. Die toonde aan dat zowat 70% van de onderzochte rivieren in de lidstaten en kandidaat-lidstaten van de Europese Unie nog lang niet voldoen aan de vooropgestelde nieuwe waternormen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Die richtlijn bepaalt dat tegen eind 2015 in alle Europese wateren een 'goede oppervlaktewatertoestand' en een 'goede grondwatertoestand' moet worden bereikt.

Philippe Weiler: "De goede punten die België van de Waterindex krijgt hebben veel meer te maken met de het decreet Integraal Waterbeheer dan met de werkelijke kwaliteit van het water. Want daarmee blijft het nog steeds tamelijk pover gesteld."



Volgens datzelfde rapport is het met de ecologische toestand van de Belgische rivieren en waterrijke gebieden maar povertjes gesteld. Bovendien zijn de waterbodems van heel wat rivieren zwaar vervuild. Deze resultaten worden trouwens door andere internationale rapporten bevestigd, zoals die van de OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, een internationale organisatie die regeringen helpt bij het economisch, sociaal en beleidsmatig overwinnen van de uitdagingen van de geglobaliseerde economie), de EEA (European Environment Agency, het Europees Milieuagentschap) en ook de Environmental Sustainable Index van het Wereld Economisch Forum.

De slechte ecologische toestand van de Belgische wateren heeft veel te maken met de bijzonder hoge bevolkingsdichtheid, met de zeer intensieve landbouw en industrie en algemeen met het gebrek aan middelen en visie voor het waterbeheer tijdens de jaren '70 en '80.

De kwaliteit van het beheer

De hoera-berichten in de pers waren dus zeker geen gevolg van dat eerste rapport. Ze kwamen er wél toen de tweede fase in november 2003 werd gepubliceerd. De studie werd uitgevoerd in 23 Europese landen en gewesten: België (Vlaanderen en Wallonië), Bulgarije, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Kroatië, Litouwen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slowakije, Spanje, Turkije, Verenigd Koninkrijk (Engeland & Wales, Noord-Ierland, Schotland), Zweden en Zwitserland. En ze komt tot de vaststelling dat de huidige aanpak van de waterproblematiek en de organisatie van het waterbeleid in ongeveer 70% van de onderzochte landen ontoereikend is. Italië, Ierland, Spanje en Turkije behoren tot de slechtste waterbeheerders in Europa, terwijl Zwitserland, Finland, Zweden en ... Vlaanderen het best scoren op de onderzochte parameters.

Zo hebben slechts een zeer beperkt aantal landen de Europese Kaderrichtlijn Water tijdig in nationale of regionale wetgeving vertaald. Vlaanderen deed dat wel, in de vorm van het Decreet Integraal Waterbeheer.

Overleg en participatie

Op het vlak van participatie scoren we alvast goed. Zowel in Wallonië als in Vlaanderen 'kunnen' belanghebbenden, zoals milieu- en landbouworganisaties, via goed functionerende overlegplatforms bij het beleid worden betrokken. Aan Vlaamse zijde is de werking van de Mineraad bovendien uniek in Europa, omdat de NGO's worden betaald om in die adviesraad te zetelen. De overheid investeert met andere woorden in een goed overleg en advies van de betrokken partijen.

Ook de Vlaamse samenwerkingsovereenkomst voor gemeenten en provincies is in Europa een bijzonder en uniek instrument. Hiermee kan Vlaanderen het milieubeleid en bijgevolg ook het waterbeheer op lokaal niveau in een stroomversnelling brengen. Lokale overheden krijgen hierbij financiële en inhoudelijke ondersteuning. Wallonië scoort op dat vlak ronduit slecht.

In Vlaanderen gebeurt de aanpak van de kwantitatieve waterproblemen dus op een doordachte wijze. Een voorbeeld: de watertekorten worden aangepakt door het bij de industrie en de huishoudens promoten van een duurzaam watergebruik, zoals bijvoorbeeld door het promoten van infiltratie van regenwater. De overheid ondersteunt deze aanpak door sensibilisatiecampagnes waarbij samenwerking met NGO's geen uitzondering meer is.

Integratie: hét sleutelwoord

Maar ondanks deze positieve evaluatie blijft er nog bijzonder veel werk aan de winkel. De belangrijkste probleempunten van het Vlaamse beleid zijn het gebrek aan integratie en de watervervuiling.

Daarom dringt een beter afstemming – op verschillende niveaus – zich op:

- Een betere afstemming tussen de verschillende administraties en ministeries die verantwoordelijk zijn voor het waterbeleid. Ter illustratie: in het waterbeheer zelf ziet men dat het beheer van waterrijke gebieden nog onvoldoende geïntegreerd is: vele administraties zien deze gebieden nog te vaak binnen het hokje van de natuuradministraties en -organisaties, terwijl waterrijke gebieden een veelheid aan functies vervullen, veel meer dan enkel die van 'schakel in de biodiversiteit'.
- Een beter integratie van het waterbeleid met andere sectoren, zoals de landbouw, de ruimtelijke ordening, ...
- Ook de samenwerking over de grenzen kan veel beter. Zo is er bijzonder weinig overleg met de Waalse collega's, terwijl Vlaanderen inzake het Schelde-estuarium wel nauw samenwerkt met Nederland.

Bovendien moet ook de aanpak van de vervuiling van het oppervlakte- en grondwater aanzienlijk verbeteren. Zo krijgt de overheid van nitraten- en pesticidenvervuiling door de landbouw maar niet onder de knie. Dat heeft veel te maken met een onvoldoende aanduiding van kwetsbare gebieden: 23 en 18% van het grondgebied voor respectievelijk Vlaanderen en Wallonië werd aangeduid. Ook de Europese Commissie vindt dat ruim onvoldoende en besliste in mei dit jaar om de zaak voor het hof van Justitie te dagen.

Regen- en afvalwater: scheiden!

Daarnaast blijft de laag presterende waterzuivering in Vlaanderen verontrustend. Overheid en politici zijn daar zich terdege van bewust. Er worden dan ook heel wat inspanningen verricht om de achterstand in te halen: jaarlijks worden RWZI's en tientallen kilometers collectoren gebouwd, het aantal huizen dat op een waterzuiveringsinstallatie is aangesloten, stijgt jaar na jaar. Maar of de efficiëntie van de zuivering even snel stijgt, is meer dan twijfelachtig. Dat is vooral een gevolg van de overvloed aan regenwater waarin de zuiveringsstations verzuipen, of met andere woorden: regen- en afvalwater worden



Luc Nagels

onvoldoende gescheiden – ondanks de overheids-subsidies die gemeenten voor het bouwen van gescheiden rioleringen ontvangen. De bijzonder lage efficiëntie van de waterzuiveringsinstallaties zal trouwens nog voor jaren een hypotheek leggen op onze oppervlaktewateren.

Wil Vlaanderen de barslechte ecologische toestand van onze wateren omkeren, dan moet het ook beschikken over een super-krachtadig beleid. Maar Vlaanderen is intussen wel op de goede weg, en dat is alvast hoopgevend. ■

Pietje de dood heeft met het Belgische water zijn werk wel gehad. Wanneer wordt deze brave meneer eindelijk werkloos?

De 'Water and Wetland Index'

Het succes van een boycot, waar hangt dat van De WWI werd uitgevoerd aan de hand van een vragenlijst, vervolledigd door partnerorganisaties of externe consultants. Voor Vlaanderen werden de gegevens verzameld door de Universiteit van Antwerpen, voor Wallonië door Inter-Environnement Wallonie. De vragenlijst telt meer dan 380 vragen en analyseerde belangrijke aspecten van het waterbeleid op nationaal/regionaal niveau en in 15 rivierbekkens. Inhoudelijk werden volgende items onderzocht:

- * implementatie van een aantal aspecten van het geïntegreerd waterbeleid, met name de publieke participatie, integratie van het beleid en de rol van wetlands in het beleid
- * oplossingen voor de belangrijkste zoetwaterproblemen in functie van de waterkwantiteit, waterkwaliteit en riviermorfologie (dammen- en overstromingsproblematiek)
- * voor EU-lidstaten en kandidaat-lidstaten, de stand van zaken in de transpositie en implementatie van de Kaderrichtlijn Water



WWF's Water and Wetland Index

Critical issues in water policy across Europe



Countries
Austria
Belgium
Bulgaria
Croatia
Finland
France
Germany
Hungary
Ireland
Italy
Latvia
Poland
Portugal
Slovakia
Spain
Switzerland
United Kingdom

River basins
Danube (EU)
Danube East (A)
Drava (H, HR)
Guadiana (P, E)
Le Lignon (F)
Moldova (RO)
Narew (PL)
Poznań (PL)
Po (I)
Shannon (IRL)
Thames (UK)

MILIEURAMA 'RONDETAFELT' OVER VLAAMS WATERBELEID

Méér blauw op straat!

Een ronde tafel over waterbeleid stond al heel lang op de agenda van het Waterfront, en dus sloegen het Waterfront en Milieurama de handen in elkaar. Op 29 september verzamelden ze een hele rist betrokkenen rond de vergadertafel van Bond Beter Leefmilieu. Eén ding hadden ze allen gemeen: ze zijn allemaal bezig met water, of ze voelen er zich op zijn minst bij betrokken. En dus werd het een levendig gesprek tussen vertegenwoordigers van het beleid, vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld en vertegenwoordigers van – vanzelfsprekend – de milieubeweging. Zij gingen na hoever we staan met het beleid, met de praktische uitvoering ervan en met de vraag of daar een maatschappelijk draagvlak voor bestaat en hoe je dat creëert.

Rioolmonden die in de rivier uitmonden, in Vlaanderen nog steeds een té klassiek zicht. En wanneer de terugslagklep dan nog niet goed werkt, riskeert het rivierwater bij hoge waterstanden via de riolen in de straat terecht te komen.



Het had die ochtend stevig geregend, voor het eerst in weken. En dus kwam een doordringende rioolwalm het hele ochtendblauw om zeep helpen. Oorzaak? Dat zuiver regenwater en vuil afvalwater nog steeds samen de riool ingaan. En dat heeft niet alleen verpeste ochtenden tot gevolg, het zorgt tegelijk ook voor verdroging en overstromingen én voor een weinig efficiënte waterzuivering.

Dus herhalen we nogmaals wat zo stilaan op een treurzang begint te lijken: dat er aan het waterbeheer in Vlaanderen aardig wat blijft schorten. En dat dat niets heeft te maken met een gebrek aan kennis van de bevoegde administraties kon-

Tekst: Ilse Smits, Wim Van Gils & Stef Boogaerts

den we tijdens deze ronde tafel eens te meer vaststellen. De BBL-analyse van het probleem werd door alle aanwezigen onderschreven, ook door de vertegenwoordigers van de Vlaamse Milieumaatschappij. Alleen verandert er in de praktijk niet zo veel. En dus blijft integraal waterbeheer voor de Vlaamse milieubeweging een absoluut prioritaair aandachtspunt.

Vooraleer we met het echte debat van wal staken, vroegen we aan alle deelnemers even te vertellen wat hun organisatie zoal onderneemt rond dit thema, hoe zij het probleem inschatten en wat zij zien als mogelijke oplossingen.

ACW: "Enkele jaren geleden heeft het ACW, samen met Bond Beter Leefmilieu, WWF en Stichting Omer Wattez, een campagne rond water gevoerd. We hebben een tentoonstelling gemaakt voor plaatselijke afdelingen. Het perspectief van overstromingen vormt een goede invalshoek omdat je burgers zo meekrijgt en hen kan wijzen op de nood aan samenwerking.

Een groot probleem is echter het gebrek aan communicatie. Ik maakte het zelf mee in mijn buurt in Kessel-Lo (Leuven). De buurtbewoners werden pas op de hoogte gebracht van het afkoppelingsproject op het moment dat de straten al open lagen. Zo is het natuurlijk moeilijk om buurtbewoners nog te overtuigen van het belang van zo'n project.

Er zijn de laatste jaren wel een aantal aanzetten gebeurd vanuit het beleid. Maatschappelijke organisaties zoals wij en ook de Gezinsbond kunnen een belangrijke rol vervullen om samen met de gemeenten te werken aan een mentaliteitswijziging. Mensen staan voor die boodschap veel meer open wanneer wij die verkondigen dan wanneer alleen de milieubeweging zo'n standpunten inneemt."

Vlaamse Milieumaatschappij: "Het belangrijkste probleem is de verdunningsproblematiek. Waterzuiveringsinstallaties slikken veel teveel regenwater als gevolg van onder andere de toename aan verharde oppervlakten. Dat veroorzaakt niet alleen grote problemen bij de zuivering, maar zorgt tegelijk voor hoog oplopende kosten. De VMM probeert dat probleem aan te pakken door onder andere een goede doorlichting van de projecten in de planningsfase, goede advisering en een integrale doorlichting van zuiveringsgebieden."

Natuurpunt Schijnvallei: "Ook voor ons is het zeer belangrijk dat er voldoende gesensibiliseerd wordt. Merksem wordt met de regelmaat van een klok geconfronteerd met overstromingen. Het is belangrijk dat de overheid bij de mensen gaat luisteren naar wat de problemen zijn. Als milieuvereniging zijn wij natuurlijk een drukingsgroep, maar wij hebben ook een adviesfunctie naar burgers, architecten, loodgieters ...

Wij merken dat er bij de burgers voorlopig nog maar weinig interesse bestaat rond rationeel

watergebruik. Het is nochtans belangrijk om te horen waarom burgers niet starten met afkoppelen en rationeel watergebruik. En natuurlijk is het noodzakelijk dat de overheid met de burgers communiceert over wat ze wil ondernemen."

Gezinsbond: "We moeten stoppen met het bouwen van huizen op watergevoelige plaatsen. Het verhaal begint bij de ruimtelijke ordening. Je mag de schuld niet bij de gezinnen zelf leggen. Die moeten goed geïnformeerd worden over de watergevoeligheid van de gronden.

Zo geldt de watertoets, die nu met het decreet integraal waterbeleid is vastgelegd, niet voor gebieden die onder gemeentelijke bevoegdheid vallen. Deze watertoets zou éénduidig moeten toegepast en verplicht worden. Zo worden er nog steeds natuurlijke overstromingsgebieden die elk jaar blank staan positief geadviseerd voor een bouwvergunning." (nvdr: de watertoets geldt – sinds de publicatie van het decreet integraal waterbeleid – voor alle besturen, maar door het ontbreken van een uitvoeringsbesluit dat vastlegt hoe één en ander geïnterpreteerd en toegepast moet worden, is de watertoets in de praktijk nog niet, of onvolledig toepasbaar.)

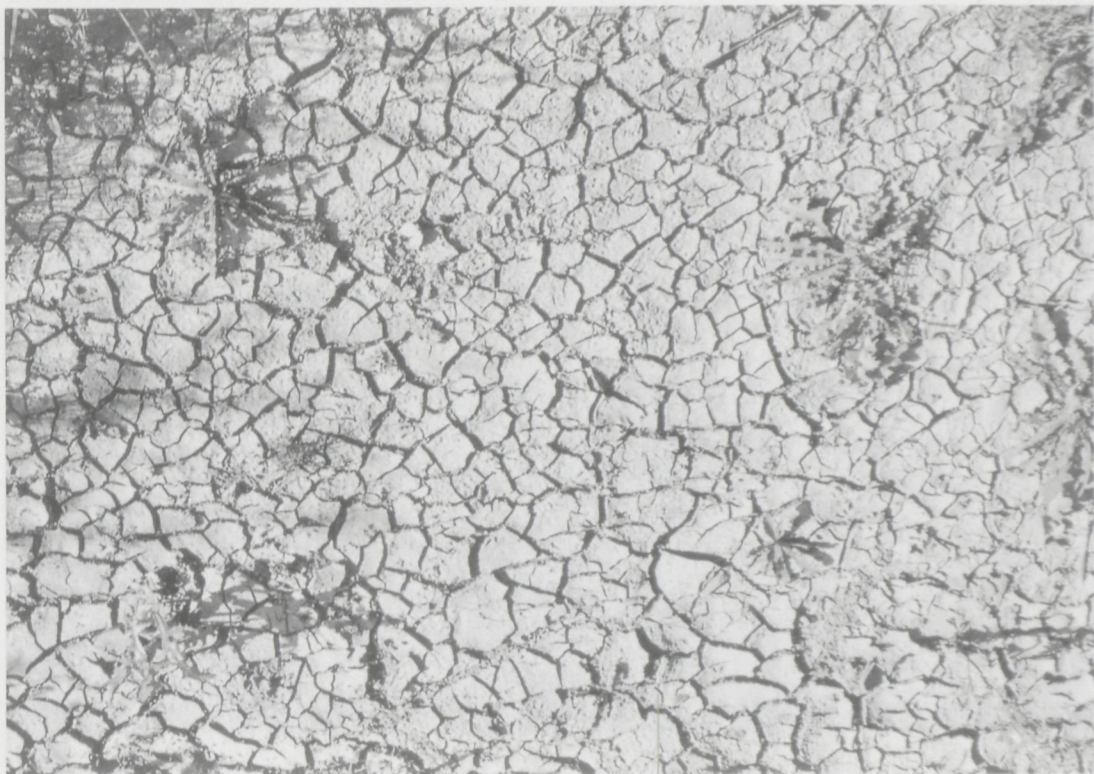
Stad Aalst: "Eerst even aansluitend op wat de Gezinsbond vertelt. Het klopt dat bouwvoorvragen in watergevoelige gebieden nog steeds een positief advies krijgen. Probleem voor de gemeente is hier immers de kans op een proces: plan-schade.

In Aalst worden wij geconfronteerd met problemen in de rioleringsinfrastructuur, en die leiden tot overstromingen. De stad Aalst heeft hiervoor een aantal instrumenten uitgewerkt die een stimulans moeten geven voor een duurzaam waterbeleid en de stad sensibiliseert ook haar inwoners. De afgelopen jaren heeft men een draagvlak bij het gemeentebestuur gecreëerd. In de stad Aalst stelt zich nu het probleem: 'hoe de instrumenten controleren'. De vertaling op het terrein blijkt immers niet altijd eenvoudig."

Bond Beter Leefmilieu: "Het kan inderdaad niet dat er straten worden opgelegd zonder de mensen ervan op de hoogte te brengen. Zo krijg je de mensen nooit mee. Ook wanneer je begint met het openleggen van grachten moet je dit duidelijk communiceren want anders krijg je gegarandeerd maatschappelijke weerstand – dan begint men over stank en ratten, problemen dus die er net niet zijn wanneer de grachten alleen nog zuiver stromend water bevatten.

Het valt op dat het Vlaamse Gewest (Aminal) en de provincies heel wat initiatieven nemen om het principe 'Meer ruimte voor water' in de praktijk te brengen – dat er met andere woorden aan de waterlopen waarvoor zij bevoegd zijn meer bufferruimte voor water wordt gecreëerd. Maar het valt evenzeer op dat er lokaal – door de gemeentes dus – weinig gebeurt. En dat is jammer, want zij hebben de sleutel mee in handen. Het heeft geen zin om het hemelwater af te voeren naar grote waterlopen want dan blijven we nog steeds zitten met het waterkwantiteitsprobleem."

Eén van de sleutelproblemen is duidelijk de verdunning van het afvalwater, of duidelijker gezegd: het mengen van vuil afvalwater met zuiver regenwater.



Stef Boogaerts

BBL: De uiteindelijke oplossing is natuurlijk een absolute scheiding van regen- en afvalwater.

VMM: We worden geconfronteerd met twee types van verdunning. De verdunning met regenwater is de bekendste, maar maakt in praktijk slechts 5% van de gevallen uit. Veel minder bekend maar dus veel belangrijker is de grondwaterverdunning, als gevolg van drainage en infiltratie (lekke riolen, drainagesystemen die in riolen uitmonden). En die problemen worden zowel door particulieren als door de openbare infrastructuur (b.v. in landelijke gebieden waar open grachten worden vervangen door ingebuisde rioleringen) veroorzaakt.

BBL: De verdunning met regenwater is voor de goede werking van de waterzuiveringsstations misschien wel minder belangrijk, maar ze veroorzaakt wel de overstorten, waarbij ongezuiverd afvalwater en rioolslib zonder meer in de waterloop terecht komt. Deze verdunning is dus ecologisch wel de rampzaligste, én is soms ook mee verantwoordelijk voor overstromingen.

Stad Aalst: Je kan de zaken op twee manieren aanpakken: snel en traag. Wanneer je uitsluitend bij de heraanleg van regenwaterriolen op straat afkoppelt, dan heb je daar een periode van 100 jaar voor nodig. Daarom voeren we in Aalst een gedifferentieerd beleid. In het buitengebied streven we naar een nulafvoer van regenwater. Je hebt dan natuurlijk een definitie nodig van het buitengebied, en daar werken we ook aan: in principe is dat het gebied waar geen rijhuizen staan. Hier en daar voorzien we ook een gescheiden rioleringsstelsel, en in de binnenstad worden er nog steeds gemengde rioleringen aangelegd – er is op dit moment praktisch geen andere oplossing haalbaar.

VMM: Om de afvalwaterverdunning aan te pakken, kan er gewerkt worden aan een rioolrecht. De vervuiler betaalt. Die belasting gaat naar een fonds waarmee de afkoppeling wordt betaald. Een andere mogelijkheid is de gedifferentieerde heffing (afhankelijk van de geloosde hoeveelheid afvalwater).

Stad Aalst (Marc Van Ginderdeuren): Ik wil toch een sterk pleidooi houden voor het invoeren

Te veel verharding betekent ook dat te weinig water in de grond kan dringen. Overstromingen en verdroging hebben dus dezelfde oorzaak.

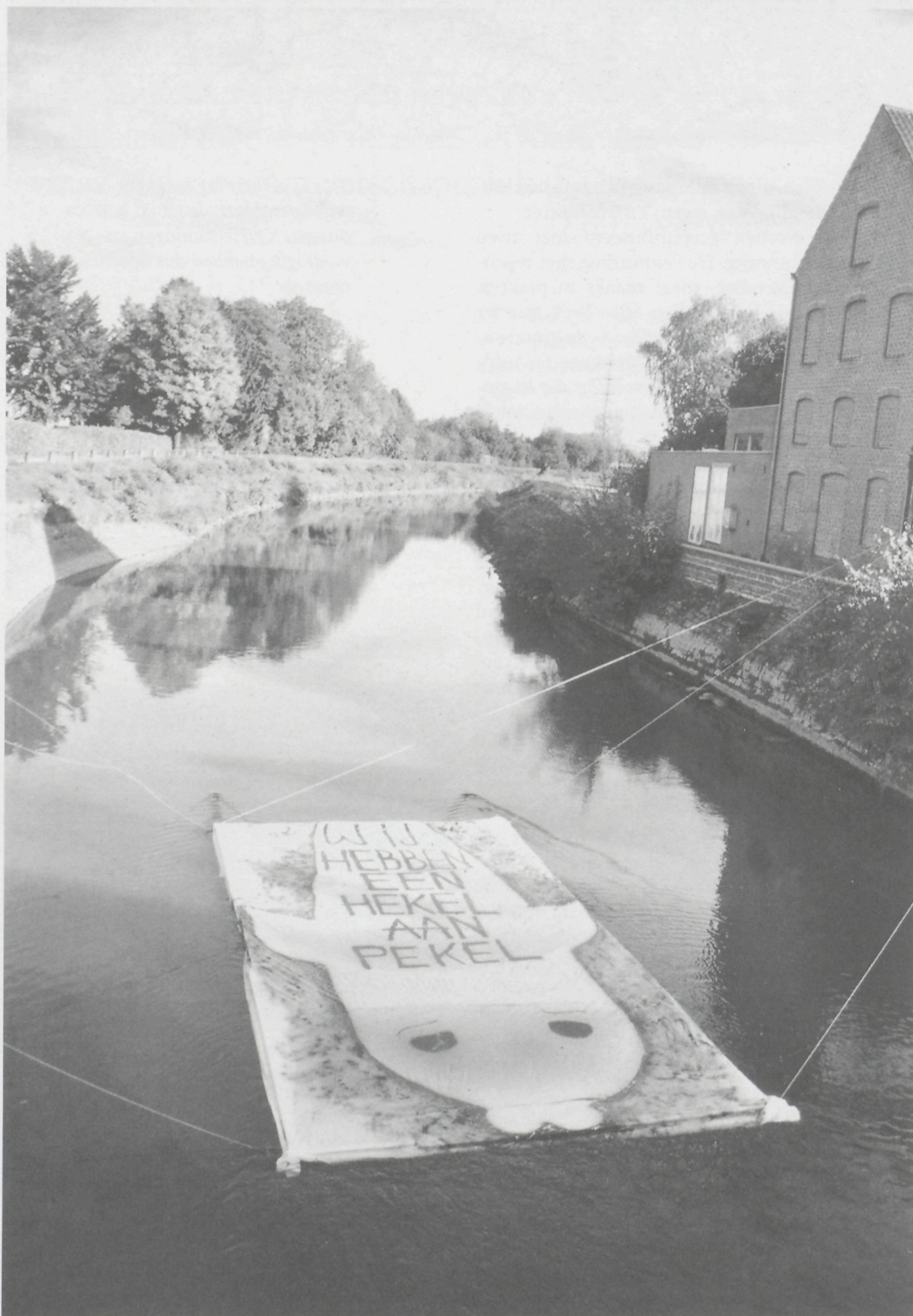
Wie is wie?

Rond de vergadertafel van Bond Beter Leefmilieu zaten op 29 september:

- Steven Van Den Broeck en Berthold Vermeersch van de Vlaamse Milieumaatschappij
- Marc van Ginderdeuren (openbare werken) en Annemarie De Bruycker (milieudienst) van de stad Aalst
- Ann de Boeck van de Gezinsbond (studiedienst)
- Tom Desaegher van het ACW (studiedienst)
- Kristin Bluekens van Natuurpunt Schijnvallei vzw (projectverantwoordelijke Schone Schijn)
- Wim Van Gils van Bond Beter Leefmilieu (beleidsmedewerker water)
- Chris Dutry (redactie De Bond) en Ilse Smits (coördinator Waterfront Bond Beter Leefmilieu) luisterden stiekem mee ...

Enkele conclusies

- Het nut van gescheiden afvoer van afvalwater en hemelwater/grondwater wordt algemeen aanvaard.
- Er wordt veel te weinig gecommuniceerd over afkoppelingsprojecten en rioleringsprojecten. Deze communicatie is nochtans essentieel voor het slagen van het project.
- ACW en Gezinsbond menen dat zij bij deze communicatie kunnen helpen – een intense samenwerking tussen de verschillende actoren is een must.
- Er is een algemene consensus dat er nood is aan een maatschappelijk draagvlak om hemelwater af te koppelen en op lokaal niveau te bufferen. Hierbij is samenwerking tussen de lokale en Vlaamse overheid, maatschappelijke middenveldorganisaties en de milieubeweging een must.
- Premies – hoewel een nuttig instrument – kunnen het probleem niet oplossen. Iedereen is het er over eens dat een 'slim' rioolrecht een sterk instrument kan zijn om de problematiek aan te pakken. Zo'n rioolrecht moeten worden voorzien van een aantal correcties op sociaal vlak.
- Sommige mensen hebben gewoon de mogelijkheid (plaats) niet om af te koppelen. Het gaat niet op om die mensen daarvoor te bestraffen.
- Oplossingen voor de wateroverlast kunnen niet gezocht worden in de bebouwde oppervlakte alleen – ook daarbuiten zijn maatregelen noodzakelijk.



van een 'slim' rioolrecht. De huidige premies richten zich vooral op een beperkte groep mensen, die al overtuigd zijn. Met deze groep alleen komen we er niet, we moeten de mensen – naar analogie met de afvalpolitiek – leren hun water te sorteren. En dus zal er – weer naar analogie met de afvalpolitiek – iets moeten gevonden worden dat de mensen voelen in hun portemonnee. Het rioolrecht moet afhankelijk worden van het al dan niet lozen van hemelwater.

Verduunningsproblemen kunnen ook worden aangepakt door meer ruimte voor water te voorzien.

Natuurpunt Schijnvallei: Wateroverlast wordt niet zozeer veroorzaakt door de grote waterkanalen die het te veel aan water niet kunnen trekken maar veel meer aan het ontbreken van komberging in de bovenloop van de kleinere zijbeken en aan het absolute gebrek aan brongerichte maatregelen.

Stad Aalst: In Aalst hebben we een aanmoedigingsregeling voor het instandhouden van kleine landschapselementen. We creëren bufferruimte door bepaalde stroken tussen de berm en de straat onbebouwd te laten.

Het nut van gescheiden afvoer wordt duidelijk algemeen aanvaard. Maar we moeten het afgekoppelde regenwater lokaal (op wijk- en straatniveau) ook kunnen bufferen. De vraag is dus hoe we het hemelwater meer plaats geven in onze leefwereld en dat water ook nog voor een maatschappelijke meerwaarde laten zorgen.

Stad Aalst (Annemarie De Bruycker): De overheid kan burgers en bedrijven een aanmoedigingspremie geven. Wij geven een vrij hoge premie en stellen vast dat deze premie lukt voor mensen die al overtuigd zijn. Voor de andere, niet-overtuigde burgers, kan dit enkel met een grotere financiële input en daarvoor is een regeling op Vlaams niveau nodig.

Stad Aalst (Marc Van Ginderdueren): Wij ervaren dat financiële stimuli een goede stap zijn, doch dit vraagt tijd. Op dit moment heeft men in Aalst 20 subsidiedossiers, wat positief is omdat het een verviervoudiging is van het vorige jaar, doch globaal is dit aantal heel laag. We kunnen daarbij de afvalverwerking als voorbeeld nemen: iedereen is ervan overtuigd dat de vervuiler betaalt, tot je de factuur optrekt en alle kosten inreken (van 30 euro naar 125 euro) ...

Natuurpunt Schijnvallei: Premies voor afkoppeling moeten ruim worden gezien, en ook voor b.v. hergebruik van hemelwater worden gebruikt.

Stad Aalst: Men kan instrumenten uitwerken naar milieubewuste burgers (1%) of afkoppeling opleggen aan alle burgers.

Gezinsbond: Het blijft nog altijd zo dat de afkoppeling in de portemonnee van de burgers kruipt en het is daarbij heel belangrijk dat de VMM, stad Aalst, bedrijven ... een voorbeeldrol vervullen. Bijvoorbeeld: gemeenten moeten grachten aanleggen om regenwater op te vangen, KMO's moeten waterdoorlatende tegels gebruiken, bufferen ...

ACW: Wanneer je een aanmoedigingspremie invoert is het belangrijk dat bedrijven niet financieel bevoordeeld worden ten opzichte van gezinnen.

VMM: Er zijn verschillende mogelijkheden voor premies: voor de aansluiting van regenwateraf-

voer op een regenwaterriool, voor het ter plaatse bufferen (in de bodem laten dringen) en voor het hergebruik van regenwater.

Gezinsbond: Mensen stellen de vraag of men de meerkost om af te koppelen later zal terugwinnen. Of met andere woorden: hoelang ben je met rationeel watergebruik bezig vooraleer de investering is terugverdiend? Wat in ieder geval als positief wordt ervaren is dat de prijs voor de heffing en de prijs voor het drinkwatergebruik op 1 factuur komt te staan.

Uit pilootprojecten in binnen- en buitenland blijkt duidelijk dat de medewerking van de bewoners essentieel is voor deze aanpak. Zonder intense communicatie en vooral participatie van de lokale burgers maken afkoppelings- en infiltratieprojecten op lange termijn geen enkele kans.

Gezinsbond: Het is noodzakelijk dat er voldoende wordt gemobiliseerd. Een aantal personen zal na een sessie overtuigd zijn terwijl je anderen zult moeten blijven informeren. Bij het informeren spelen zowel middenveldorganisaties als gemeenten een belangrijke rol. Tevens moeten we bij het informeren steeds op dezelfde nagel blijven kloppen. Het is logisch dat dit makkelijker zal lukken waar er problemen zijn.

ACW: Gezinnen hebben vaak een negatieve connotatie met Aquafin, waar er gewerkt wordt overstroomt het nadien. De houding van de milieubeweging speelt daarbij ook wel een rol – men neemt te veel een anti-houding aan. Ik denk dat wij als middenveldorganisatie beter geplaatst zijn om de boodschap naar de mensen te brengen, mensen vinden ons doorgaans minder 'gekleurd'. Overigens: waarom zouden wij als middenveldorganisatie en jullie als milieubewegingen daarbij niet samenwerken?



Gezinsbond: Dat willen wij ook heel graag doen! Natuurpunt Schijnvallei: Een overstroming kan ook een instap zijn om over 'afkoppeling' te spreken. Waterzuivering staat heel ver van de burgers, een overstroming voelen ze van zeer nabij. In Merksem, waar het onder de grond gestopte Schijn regelmatig van zich laat horen, ervaren we dat ook. Het is ook belangrijk de verschillende aspecten van waterbeheer te koppelen en aan de bevolking ook proberen uit te leggen dat het één het ander beïnvloedt (waterkwaliteit en waterkwantiteit).

"Een beek als zee, geen goed idee." De waterkwaliteit in beken en rivieren wordt stilaan beter, maar de problemen blijven groot. Dat is de schuld van industrie, landbouw én huishoudens. En iedereen weet dat dat ook met de aanpak van Aquafin te maken heeft.

Beloften van Van Mechelen weggesijpeld?

Januari 2003. Terwijl het water in de rivieren weer langzaam daalde, kondigde minister voor Ruimtelijke Ordening Dirk Van Mechelen een nieuwe stedenbouwkundige verordening aan 'inzake hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen en gescheiden afvoer van afvalwater en hemelwater'. Deze verordening is de opvolger van de bestaande verordening over hemelwaterputten en moet een structureel antwoord bieden aan de problemen die gepaard gaan met de verdere 'verstening' van Vlaanderen.

Bond Beter Leefmilieu, Natuurpunt en WWF juichten het initiatief toe, want nog geen week daarvoor hadden ze net (onder andere) zo'n verordening gevraagd in een parlementair verzoekschrift naar aanleiding van de overstromingen...

De verordening werd in januari goedgekeurd door de Vlaamse regering en ter advies naar de VLACORO (Vlaamse Commissie Ruimtelijke Ordening) gestuurd. Die formuleerde op 11 maart 2003 een kritisch-opbouwend advies, mede gebaseerd op opmerkingen aangedragen door Bond Beter Leefmilieu. De belangrijkste tekortkomingen die de Vlaamse milieukoepel toen zag:

- hemelwaterinstallatie enkel verplicht voor

woningen, niet voor scholen, appartementen, industrie (wel de kleine man, maar niet de industrie?)

- grote gebouwen kregen een uitzonderingsregeling (wel de kleine man, niet de industrie?)
- de opgelegde buffervolumes waren veel te laag om een serieuze bijdrage te betekenen in het voorkomen van overstromingen

De administraties ruimtelijke ordening en AMINAL afdeling Water kregen de opdracht het VLACORO-advies na te kijken en een aangepast voorstel te doen. Dat zou ondertussen gebeurd zijn. Maar er is nog steeds geen verordening.

Met het water is blijkbaar ook de interesse van Van Mechelen voor de problematiek weggeëbd. Nochtans is de verordening zeer belangrijk. Het legt aan nieuwbouwers een aantal verplichtingen op inzake hergebruik van regenwater en – vooral – buffering en infiltratie. Voor de gezinnen verandert er niet zoveel – de verplichte bouw van een regenwaterput bestaat al sinds 1999, nieuw zijn vooral de verplichtingen voor andere gebouwen (industrie) en verhardingen (parkeerplaatsen, opritten, bedrijfsterreinen ...). Zij moeten het regenwater dat op hun verhar-

dingen valt hergebruiken, infiltreren of bufferen en vertraagd afvoeren. De verordening kan zo een serieuze bijdrage leveren aan het voorkomen van overstromingen en de verdunning van het afvalwater.

Bond Beter Leefmilieu hoopt dan ook dat de Vlaamse regering, en minister Van Mechelen in het bijzonder – zich aan de gedane beloften houdt en snel met de verordening op de propen komt. Bij voorkeur ... voor de volgende overstroming.

In de marge daarvan moet gezegd dat het decreet Integraal Waterbeheer, dat door toenmalig minister Dua ook tijdens de overstromingen werd beloofd, er ondertussen wel degelijk is en de uitvoeringsbesluiten zijn in de maak. Daarmee zijn we, dixit een recent WWF-rapport (zie blz. 10-11), bij de eersten in Europa om de kaderrichtlijn water te implementeren. Die belofte is dus wel nagekomen, zij het niet volledig – we wachten vol ongeduld op het aangekondigde initiatief over de waterschappen met rechtspersoonlijkheid.

Wim Van Gils, Bond Beter Leefmilieu, beleidsmedewerker integraal waterbeheer

Meer tamtam voor een beter milieu!

Zondag 25 april 2004 - De Nekker - Mechelen

Op zondag 25 april wordt al wie zich bekommert om natuur en milieu in Vlaanderen en (ver) daarbuiten in Mechelen verwacht. Voor de allereerste keer slaat de voltallige Vlaamse milieubeweging de handen in elkaar om die dag een grote milieuhappening te organiseren. Met de herinnering aan de federale verkiezingen van 18 mei 2003 in het achterhoofd en aan de vooravond van de Vlaamse en Europese verkiezingen van 13 juni 2004 wil de milieubeweging een stevige vuist maken voor een beter natuur- en milieubeleid in Vlaanderen én Europa. Meer tamtam voor een beter milieu!

Maar waarom heeft de Vlaamse milieubeweging zo'n dag nodig? Staan we niet sterk genoeg? Worden we niet voldoende gehoord? Zijn we niet meer mee met de tijd? Of wegen we niet voldoende op het beleid?

We vroegen het lukraak aan enkele kopstukken van onze beweging, die perfect weten waarom ze actief zijn in de milieubeweging. En we vroegen het ook aan een jonge groendenkende student, die perfect weet waarom hij dat niet is.

Het was niet alleen de ontuchtering de maandag na de verkiezingen die de milieubewegers aan het denken zette. De zondag voor die verkiezingen lag ons minstens even zwaar op de maag. Nooit hadden de 'groene' GSM's op zondagmiddag immers zo gerinkeld als die zondag 11 mei 2003. Natuurlijk wisten we dat de 'verzamelde' tegenstanders van een beter natuurbeleid in Gent verzamelen bliezen. Maar niemand had verwacht dat ze met 10 000 zouden zijn, en niemand had ook verwacht dat de pers daar zo massaal en vooral zo ongenueanceerd zou over berichten. Want was het niet veel meer de betoging vòòr het eigenbelang dan tégen het natuurbeleid? En 10 000 betogers is inderdaad niet niets, maar bereiken Natuurpunt met de Open Natuurdagen en Bond Beter Leefmilieu met de Dag van de Aarde niet makkelijk het dubbele?

Stille maandagen

Toch was het de maandagochtend na die betoging een beetje stilte op de secretariaten van de milieubeweging. Een week later was het zo mogelijk nog stiller, want de klap die wijlen Agalev toen moest incasseren, had ook binnen de milieubeweging niemand voorspeld. Waarmee we niet willen zeggen dat de milieubeweging een

Tekst: Lieselotte Van der Donckt & Stef Boogaerts

aanhangsel is van de groene partij, of dat alle milieubeschermers per definitie groene stemmers zijn. Maar dat de partij die zich het meest profileert op de doelstellingen van onze beweging, dat de partij die zich het meest vereenzelvigd met de thema's van de nieuwe sociale bewegingen, dat de partij die het gros van haar mandatarissen uit die bewegingen rekruteert – ja, dat zet je natuurlijk wel even aan het denken. Zeker wanneer sociologen en politicologen allerhande zich haasten met beweringen dat de groene partij in theorie 20% van het Vlaamse publiek kan bereiken. Want als zij haar doelpubliek niet meer bereiken, hoe zit het dan met ons? En is Agalev door de kiezers niet afgestraft voor een veel te rigide beleid, terwijl wij dat beleid doorgaans veel te zacht vonden? En zijn wij ook niet zoveel beter rond de vergadertafel dan in de straat?

Allemaal samen

En dus zaten de 'kopstukken' van de Vlaamse milieubeweging nog voor de zomervakantie samen rond de tafel. En besloten ze – Greenpeace, JNM, Natuurpunt, WWF, Vibe, Vereniging voor Bos in Vlaanderen, Durme vzw, de Torenvalk, Zuidwest-Vlaamse Natuur- en Milieukoepel, Stichting Omer Wattez, Velt, Vogelbescherming, West-Vlaamse Milieufederatie, Bond Beter Leefmilieu en tientallen regionale en lokale natuur- en milieuverenigingen – meteen tot de organisatie van één grote, gezamenlijke activiteit. Dat is niet niks, want het is niet alleen de allereerste keer dat zoiets gebeurt, de grote verenigingen waren allemaal bereik om daarvoor hun grootste publieksactiviteit te slachtofferen: geen Open Natuurdagen bij Natuurpunt, geen donateursdag bij Greenpeace, geen Dag van de Aarde bij Bond Beter Leefmilieu ...

Externe communicatie

Bij Luc Dries, communicatieverantwoordelijke van WWF Belgium, ligt vooral de betoging hem zwaar op de maag. "Vroeger was het probleem vooral dat de externe communicatie te verspreid was, men kon met die versnipperde activiteiten hoogstens de lokale pers bereiken. Er werd ook te veel georganiseerd en dat is niet mobiliserend. Daarnaast zagen de milieubewegingen met lede ogen aan hoe op 11 mei – een week voor de verkiezingen – jagers, vissers en dergelijke elkaar vonden in een betoging tegen het natuurbeleid. En daaruit hebben wij de inspiratie geput voor een gezamenlijke dag."

Danny Jacobs, algemeen secretaris van Bond Beter Leefmilieu, tapt uit hetzelfde vaatje: "Aanleiding voor de dag was de betoging van 11 mei (die het bewijs leverde dat veel heel verschillende organisaties samen iets kunnen organiseren) en verkiezingsdag 18 mei – dat Agalev zo diep onder de kiesdrempel is terechtgekomen. Daarom zijn we zo snel samengekomen met

diverse milieubewegingen en hebben we meteen besloten om samen iets te organiseren. BBL slaagt er wel in om op het beleid te wegen, door de expertise die aanwezig is in het BBL-huis en door de invloed die we op de media hebben. Waar BBL al die jaren echter niet in geslaagd is, is het draagvlak tonen dat de vereniging heeft. Dat is een belangrijke vaststelling, en die werd voor 18 mei nauwelijks of nooit gemaakt. Bond Beter Leefmilieu werkte al goed en nauw samen en is ook complementair aan andere verenigingen, maar de achterban werd nauwelijks gemobiliseerd."

Boze moeder

Wim De Roo studeert land- en bosbeheer aan de universiteit in Gent. Zijn ouders zijn lid van een aantal milieuverenigingen, maar hij "heeft er nooit veel voor gevoeld om samen met de milieubeweging de paddestoelen te gaan tellen in het natuurgebied wat verderop. Mijn belangrijkste punt van kritiek op de milieusector is het feit dat de verschillende verenigingen geen éénduidig standpunt naar buiten weten te brengen. Ze zitten te veel vast in hun kleine groepjes. Ook wanneer Agalev – nu Groen! – met een nieuwe maatregel naar buiten komt, wordt er nooit of te weinig uitgelegd waarom die maatregel wordt genomen. Het belang van Kyoto is bijvoorbeeld nooit tot de mensen doorgedrongen, terwijl het toch eenieder van ons aangaat."

Volgens De Roo speelde Agalev veel te veel de rol van de boze moeder met het waarschuwendegertje. "Wanneer je dat eet of doet krijg je kanker. Er wordt steeds de nadruk gelegd op wat er fout gaat, wat goed gaat wordt niet onder de aandacht gebracht."

Ik vraag me overigens ook af of groen wel in de regering moet. Groen heeft per slot van rekening het imago van de fanaticelingen aan de linkerkant en zou veel daadkrachtiger kunnen overkomen in een sterke oppositie. Bij veel mensen leeft het idee dat de mensen van Agalev maar wat zwanzen en dat ze geen flauw benul hebben van hoe het in het echt is."

Nieuw publiek

Liesbeth Janssens, de afscheidnemende bondsvoorzitster van JNM, vindt de Dag van de Aarde vooral interessant om de milieubeweging naar de buitenwereld toe te profileren. "Want daar zijn we net niet goed in. De media happen ook maar zelden toe."

Op de vraag hoe het komt dat veel mensen milieu toch bovenaan hun prioriteitenlijstje zetten, zegt Liesbeth: "Het is logisch dat veel mensen zeggen dat ze milieu heel belangrijk vinden, maar er zijn zoveel andere impulsen die op ons afkomen, dat we van VT4-kijkers niet kunnen verwachten dat ze zich gaan engageren voor het milieu. Het is ook niet makkelijk om mensen te motiveren. Je moet mensen bewegen om iets te doen. JNM brengt kinderen en jongeren samen in de natuur. Ze krijgen veel verantwoordelijkheid toegewezen, waardoor ze heel sterk worden aangezet om er iets aan te doen. JNM steunt op vrijwilligerswerk en er wordt veel accent gelegd op actief meewerken."

Danny Jacobs beklemtoont ook dat het organiseren van zo een dag niet zo vanzelfsprekend is. "Iedereen heeft een eigen bewegingsdag laten vallen. En ook dat waren allemaal publieksdagen om makkelijker mensen aan te trekken."

Liesbeth Janssens weet heel goed dat we een nieuw publiek moeten aanboren. "Ook voor JNM is dat het geval, en dat is niet makkelijk. Daarom is het voor JNM goed om via de Dag van de Aarde mensen in contact te brengen met onze organisatie. Ik hoop in ieder geval dat het mensen zal

Dag van de Aarde

meer tamtam voor een beter milieu

Breng op 25 april 2004 je vereniging, familie en vrienden mee naar het provinciaal recreatiedomein de Nekker in Mechelen en maak samen met duizenden anderen meer tamtam voor een beter milieu!

13.00u milieudebat in grote circustent

Het milieudebat draait rond vijf thema's, vijf keuzes voor Vlaanderen in Europa en de wereld voor meer ruimte voor water

voor meer natuur voor iedereen

voor een beter binnen- en buitenklimaat

voor meer gezonde lucht

voor meer (h)eerlijke landbouw

Het debat - elk thema neemt ongeveer 30 minuten in beslag - wordt een vurig 'speakers corner' met als deelnemers BP's (bekende politici), BV's, milieuactivisten en burgers uit gans Vlaanderen.

Begeleide en geanimeerde wandelingen

Vanaf 13.00u wordt het natuurgebied Mechels Broek een forum voor muzikale en culturele natuurwandelingen. Onderweg worden de wandelaars verrast door artiesten, kunstenaars, optredens ...

15.00u politici gaan de lucht in

Hoogteinterview met de lijsttrekkers van alle democratische partijen in de Greenpeace-luchtbol (in de vorm van een aardbol) boven het domein. Onder begeleiding van Drums for Nature (én muziek van alle aanwezigen) worden ze live bevestigd over hun beleidsplannen voor een kleurrijk Vlaanderen. Bart Somers,

Steve Stevaert, Frieda Brepoels, Vera Dua, Yves Leterme gaan er in debat met o.a. Bart Martens, Jan Róds en Walter Roggeman.

Doorlopend: informatie en animatie in thema-eilanden

In de 5 thema-eilanden klimaat, water, natuur, lucht en landbouw worden ondertussen activiteiten georganiseerd door verschillende Vlaamse, kleine en grote milieuverenigingen, zij brengen er hun eigen verhaal naar voor (bijvoorbeeld een cursus energiemeester of een fototentoonstelling over lucht). De activiteiten in elke tent vormen een evenwicht tussen informatie en animatie. Kinderen kunnen er terecht om spandoeken te beschilderen, windmolentjes te vouwen ...

Kindertent

Centraal op het domein slaan we een aparte tent op voor de allerkleinsten. Terwijl de ouders bijvoorbeeld een cursus 'schilderen met natuurverf' volgen, kunnen de kinderen zich daar uitleven in de oerbosbelevingstunnel of op het klimparcours.

17.00u slotshow

De dag wordt afgesloten met een optreden van een bekend artiest en een dankwoordje.

aanzetten om lid te worden."

Maar Liesbeth Janssens kent haar organisatie voldoende goed om te weten dat de drempel hoog is. "De mensen die lid zijn bij JNM zijn allemaal kinderen van ouders die tot de gegoede middenklasse behoren. Het zou leuk zijn om ook andere kinderen aan te trekken, maar anderzijds moet er ook een keuze gemaakt worden tussen kwaliteit en kwantiteit. JNM gaat ook nogal kritisch te werk. Er heerst bovendien een intimiteit, waardoor de drempel hoog is om toe te treden tot JNM." En wat voor JNM geldt, geldt in iets mindere mate ongetwijfeld ook voor de rest van de milieubeweging: een intellectuele elite.

Hou rekening met ons

Over het belang van de dag zijn de 'kopstukken' het wel roerend eens. Liesbeth Janssens: "Het is belangrijk om de mensen erbij te betrekken, het kan een groepsgevoel geven. Als de dag goed is, kan hij ook energie geven om er mee door te gaan." Voor Danny Jacobs is het bereiken van nieuwe mensen voor de milieubeweging slecht een afgeleide doelstelling voor de dag. "Daar is de Dag van de Aarde te algemeen voor en is er een te grote drempel om individuen aan te trekken. We moeten op 25 april vooral tonen dat we er als milieubeweging wel degelijk staan. We moeten tegen de politici zeggen: hou rekening met ons, want wij vertegenwoordigen wel wat."

En op dat vlak zit Wim De Roo wel op dezelfde golfen: "Ik denk dat niemand buiten de milieubewegingen naar de dag gaat komen. Waarom zouden ze wel naar Mechelen komen? De mensen hebben het hier goed, politiek inte-

resseert hen niet. Ze voelen de nood niet meer om te gaan protesteren. Om mensen ergens naartoe te krijgen is er meer nodig dan een debat en wat educatieve animatie. Ik vind een initiatief zoals de Gordel een mooi alternatief. Sport en natuur zijn een heel goede combinatie. Het trekt een brede groep van mensen aan. Wanneer de milieubewegingen een brede massa willen bereiken, zouden ze beter een gelijkaardig project opzetten. Milieubewegingen focussen zich te sterk. Ze moeten meer rekening houden met het bredere kader."

Toekomst?

Of de organisatie van deze dag volstaat om een nieuwe wind door de milieubeweging te jagen? Voor Luc Dries is het duidelijk dat deze dag elk jaar moet worden herhaald en dat daarover ook zeer goed en herhaaldelijk moet worden gecommuniceerd. Ook Liesbeth Janssens realiseert zich dat één dag niet voldoende: "Het kan enkel maar een aanzet zijn. Het moet veel verder gaan dan één dag. Anderzijds geloof ik er niet in dat zo een dag opeens mensen gaat motiveren om zich in te zetten in het milieu." Danny Jacobs denkt daar niet anders over: "Eén dag is niet voldoende. Integendeel, er zou een regelmaat moeten ingebouwd worden. Maar eerst moet het resultaat afgewacht worden. We moeten tonen dat het een sector is met een brede basis. Voor de rest moeten de bewegingen zelf meer mensen proberen te mobiliseren. Dat is ook naar de toekomst toe belangrijk, want het is niet denkbeeldig dat de aandacht voor het milieu de komende jaren zou afnemen."

Arbeid en milieu kunnen hand in hand

*Tekst: Professor Hans Bruyninckx
Hoogleraar internationaal milieubeleid KULeuven
Docent milieubeleid Wageningen Universiteit*

De sociale moord bij Ford Genk was net gepleegd, Renault Vilvoorde werd plots weer angstaanjagend actueel. Dat de Limburgse gouverneur toen durfde te zeggen nogal wat mensen dachten – dat de autoindustrie over niet te lange tijd helemaal uit Vlaanderen zou verdwenen zijn – kon op geen enkel begrip rekenen. En op de banenconferentie toverde men dan wel een pak banen uit de mouw, over veel meer dan een tijdelijke vermindering van het aantal werklozen gaat het ook daar niet. Dat milieubeleid ook banen kan opleveren, en dat een duurzame economie Vlaanderen niet alleen ecologisch maar ook sociaal en economisch leefbaar houdt, hoorden we in al die discussies maar zelden.

Bart Martens, beleidscoördinator van Bond Beter Leefmilieu, publiceerde in dat verband een opgemerkte tribune – Milieu is economie – in De Standaard (23/10/03, zie www.bblv.be). En ook hoogleraar Hans Bruyninckx, sinds enkele maanden lid van de raad van beheer van Bond Beter Leefmilieu, pende zo'n tribune voor De Standaard samen. Voor wie ze nog nergens heeft gelezen: hier is de integrale versie!

Banen, arbeidskosten en het milieu als deel van de oplossing

Naar aanleiding van de moeilijkheden bij Ford Genk, de banenconferentie en het algemene slabbakken van onze economie, zijn de laatste weken heel wat argumenten aangehaald die het verband leggen tussen arbeidskosten en werkgelegenheid. De resultaten van de werkgelegenheidsconferentie kennen we ondertussen: een deel rechtstreeks gesubsidieerde arbeid, een aantal nieuwe of gerecycleerde tewerkstellingsprogramma's en een aantal beloften van de werkgevers in ruil. Allemaal maatregelen die een hoop geld kosten zonder garantie op structurele werkgelegenheidscreatie. Naast het feit dat de hele banenconferentie, die opgehangen was aan de belofte om 200 000 arbeidsplaatsen te creëren, volgens een aantal specialisten erg weinig impact zal hebben op die te realiseren doelstelling, getuigde het ganse proces ook van een verbluffend gebrek aan creatief denken en zoeken naar fundamentele langetermijnoplossingen. Een expliciete en toekomstgerichte koppeling tussen de arbeidskosten en milieuproblematiek zou hier een op zijn minst interessante stap voorwaarts kunnen betekenen.

Laten we een aantal feiten kort overlopen:

- De lasten op arbeid zijn in België inderdaad bijzonder hoog. Zowel het tewerkstellen van mensen, als – laten we dat niet vergeten – tewerkgesteld zijn, worden significant zwaar-

der belast dan in de meeste Europese landen.

- Wat betreft milieubelastingen zitten echter we bij de achterlopers in Europa: enkel Portugal scoort zwakker. OESO- en EU-vergelijkingen tonen aan dat we op dit vlak niet alleen erg zwak scoren, maar dat er bovendien nauwelijks vooruitgang zit in het vergroenen van de fiscaliteit, ondanks duidelijke Europese aanmoedigingen.
- Wat betreft de eco-efficiëntie scoort de Belgische economie volgens diezelfde vergelijkingen eveneens erg zwak. De relatieve materiaalintensiteit (direct material input) van onze economie is toegenomen in plaats van afgenomen. In de EU is de welvaart sinds 1985 gemiddeld met ongeveer 15% gestegen, en het gebruik van grondstoffen met ongeveer 9% afgenomen (EEA-cijfers). België is op Portugal na het land dat het meest tegen deze trend ingaat: bij ons is de welvaartsstijging gekoppeld aan een duidelijke toename van de materiaalintensiteit.

Een aantal van deze vaststellingen komen terug in het debat over de ecofiscaliteit. De doelstelling om belastingen op arbeid te verlagen en te compenseren door zwaardere belastingen op vervuiling en inefficiënt gebruik van grondstoffen en energie, wordt in algemene termen nog wel door een aantal maatschappelijke actoren verdedigd. Wanneer deze moet omgezet worden in concrete beleidsbeslissingen, lijkt het echter alsof het om een soort ideologische gifbeker gaat. De vorige regering(en) hebben het dossier ofwel bewust voor zich uitgeschoven, ofwel op onverantwoorde wijze afgezwakt tot een travestie van wat een doordachte ecofiscaliteit kan zijn. De term onverantwoord is hier wel degelijk op zijn plaats, en niet enkel omwille van de politieke motieven die het dossier duidelijk gekenmerkt hebben. In plaats van het dossier objectief te bekijken, is het afgehouden (om niet te zeggen afgeschoten) als dossier van de 'groenen', waardoor elke doelgerichte rationaliteit al snel uit de discussie verdween.

Er zijn nochtans landen in Europa die sinds enkele jaren uitdrukkelijk gekozen hebben voor de verschuiving van lasten op arbeid (een economisch 'good') naar deze op verontreiniging en eco-inefficiëntie (een economisch 'bad'). O.a. Denemarken en Finland hebben sinds begin van de jaren '90 beide doelstellingen aan elkaar gekoppeld. Na ruim tien jaar zijn ook de eerste ernstige evaluaties van dit beleid gemaakt. Ze zijn op zijn minst gezegd inspirerend in het kader van de uitdagingen van tewerkstelling en concurrentiepositie van de economie. We zetten de belangrijkste vaststellingen op een rij:

- Zowel de theoretische modellen als de empirie tonen aan dat er een licht positief tewerkstellingseffect is door de verschuiving. Volgens EU-projecties zou een substantiële verhoging van milieubelastingen, die gecompenseerd wordt door een vermindering van de tewerkstellingskosten, tegen 2010 ruim meer dan 2,2 miljoen arbeidsplaatsen opleveren.

- De totale opbrengsten voor de overheid blijven gelijk (principe van de budgetneutraliteit) en kunnen via ecofiscaliteit evenzeer voorspeld en gecontroleerd worden. Het vergt alleen een aanpassing van de rekenmodellen die voor de prognoses gebruikt worden en van de instrumenten voor inning.
- Het zwaarder belasten van eco-inefficiënte productie heeft een positieve impact op de concurrentie. Immers, inefficiënte productieprocessen worden verbeterd wat leidt tot een verbeterde concurrentiepositie.
- Een bijkomend langetermijneffect is dat ecofiscaliteit een gedeeltelijke oplossing biedt voor de fiscale gevolgen van de vergrijzing. Immers, het aantal werkenden neemt relatief af t.a.v. het aantal niet-werkenden, waardoor het verplaatsen van de basis voor overheidsinkomsten van arbeid naar o.a. bepaalde vormen van consumptie en inefficiëntie de 'tax base' mee stabiliseert.
- En ten slotte, als het in dit debat mag vermeld worden zonder verdacht te zijn, het milieu vaart er inderdaad wel bij. Dit noemt met het 'double dividend': zowel milieu als tewerkstelling verbeteren bij een budgetneutrale invoering.

In plaats van ecofiscaliteit als een ideologisch ('van de groenen'), of een irrealistisch-wantonhaalbaar dossier af te schilderen, zou het van verantwoordelijkheid getuigen om de arbeidskostenproblematiek te koppelen aan een veel fundamentele debat over de allocatie van lasten en vooral over de toekomst van onze economie in een omgeving die steeds meer onder ecologische druk komt te staan. De ervaring in een aantal landen toont aan dat er duidelijke voordelen zijn, indien de omschakeling vertrekt vanuit een

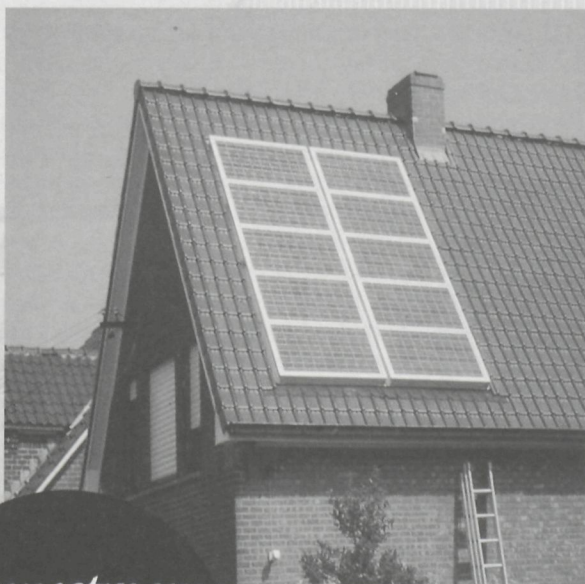


duidelijke langetermijnvisie, geleidelijk gebeurt, en mee gedragen wordt door de sociale partners. Het budgetneutrale karakter en de impact op de productie en consumptiecyclus zijn bovendien veel fundamentele van aard dan de uitgave van miljarden euro aan gesubsidieerde of onzekere arbeid. Ecofiscaliteit is dus geen groen agenda-punt. Het gaat om de financiering van de staat en de bezorgdheid om een verduurzaming van onze economie. Premier Verhofstadt, die ver van huis in Johannesburg de grote pleitbezorger bleek te zijn van deze ideeën, heeft nu een maat-

schappelijk dossier in handen – tewerkstelling en economische concurrentiepositie – waarin ook zijn (theoretische?) intenties op dat vlak belangrijk zijn. Ze zijn zelfs een deel van de oplossing.

Het vergt wel politieke moed om het taboe rond ecofiscaliteit te doorbreken, creativiteit om oplossingen uit te werken, en het afwerpen van een zeker conservatisme en starheid die alle deelnemers aan de banenconferentie kenmerkten in dit dossier. ■

Haast en spoed is voor één keer goed !



**Zonnestroom
niet langer een
droom!**

realisatie IZEN

Subsidies fotovoltäische zonne-energie voor 2004 zijn alweer bijna uitgeput.

Heeft u interesse om:

- uw eigen stroom te produceren?
- uw energiefactuur te halveren?
- uw elektriciteitsmeter achteruit te laten draaien?
- te genieten van subsidies en fiscaal voordeel?

Neem dan vandaag nog contact op met IZEN en wij doen de rest voor u.

IZEN
solar systems



IZEN nv - Hoeksken 56 - 2275 Lille - Tel. 014/55 83 19 Fax 014/55 83 17

DE MOGELIJKHEDEN EN BEPERKINGEN VAN FINANCIËLE EN ECONOMISCHE BOYCOTS ALS ACTIEMIDDEL VOOR MILIEU-NGO'S

Hoe een andersglobalistische dwerg een economische reus bedwingt

Tekst: Mathias Bienstman/Stef Boogaerts

Op dit moment vertoeft JNM-er Mathias Bienstman in het Mexicaanse Chiapas. Net voor zijn afreis naar de regio van de wereldwijd tot de verbeelding sprekende Zapatisten van subcommandante Marcos, vond hij nog de tijd om voor Milieurama in zijn pen te klimmen. Het proefschrift waarmee Mathias zijn diploma filosofie behaalde lag daarbij vanzelfsprekend niet ver uit de buurt. "Financieel activisme kan een belangrijk wapen zijn, ook voor milieugroepen," zegt Mathias. En als bewijs voert hij een rist voorbeelden aan van campagnes van milieu- en andere sociale bewegingen.

Toeristen die ons landje doorkruisen, passeren ongetwijfeld enkele imposante middeleeuwse kerken. Zij trotseren de tijd – het zijn de gedenktekens van wat ooit een levensbepalende en invloedrijke godsdienst was.

Gebouwen die tegenwoordig indruk willen wekken, dragen nog zelden een kruis. Ze dragen doorgaans een logo – winkelstraten met uitstalramen van enkele gekende ketens lopen vlot over in pleinen vol protserige banken. Deze 'gemerkte bouwprestaties' maken het belang van grote ondernemingen en de toename van allerlei geldstromen in één oogopslag zichtbaar. Ze symboliseren een geloof in wat door andersglobalisten 'de geldwereld' wordt genoemd. Je wordt gelukkig door de pendelbeweging van geld verdienen en

Bedrijven regeren de wereld, winst is de nieuwe godsdienst. Nieuwe wetten vragen nieuwe wapens, en dus gebruiken NGO's financiële en economische boycotacties tegen grote ondernemingen.



Stef Boogaerts

consumeren. In die wereld hengelen beurspelers met enorme sommen naar de interessantste aandelen en bezegelen consumenten het lot van bedrijven. Er gaat een enorme invloed en macht uit van de beslissingen over de richting van allerlei geldstromen. Als enkele banken onder druk van hun klanten weigeren een houtkapproject te financieren of als de Ford-directie in een bepaalde fabriek niet langer investeert, zijn de gevolgen navenant. Om zulke gevolgen draait het allemaal, ook voor sociale bewegingen zoals de milieubeweging. Om greep te krijgen op die gevolgen gebruiken sommige drukingsgroepen nu reeds financieel activisme. Door boycotts, aandeelhoudersacties en lobbywerk, proberen ze hun doelstellingen te verwezenlijken. Ze exploiteren daarbij andermans afhankelijkheid van geldstromen.

De consumentenboycot van Shell

Al is het al bijna tien jaar geleden, toch is de consumentenboycot van Shell een interessant voorbeeld. Midden jaren negentig kwam Shell op aansturen van enkele groepen als Greenpeace verschillende keren zeer negatief in het nieuws. Eerst omwille van de plannen om een oud boorplatform (de Brent Spar) te laten afzinken in de oceaan. Maar daarna, en veel ernstiger, vanwege de jarenlange samenwerking met een dictatoriaal regime in Nigeria. Daar ontgint Shell olie in de Nigerdelta, onder andere in de gebieden van het Ogonivolk. Via één van hun spreekbuizen, schrijver Ken Saro-Wiwa, werd bekend hoe de exploitatie van een gemeenschappelijk goed (olie) niet alleen tot de vernietiging van het ecosysteem leidde, maar ook tot een verslechtering van de levensomstandigheden en armoede bij de plaatselijke bevolking. Terwijl de torenhoge winsten onder Shell en het militair regime werden verdeeld. Het Nigeriaanse regime liet Saro-Wiwa en acht anderen in mei '94 ter dood veroordelen. In november '95 werden ze opgehangen.

Een internationale oproep om niet meer bij Shell te tanken werd in die periode goed opgevolgd. Zo een consumentenboycot had naar aanleiding van de dreigende dumping van de Brent Spar al spectaculaire resultaten opgeleverd, waarbij de verkoop van Shellproducten in sommige landen met een derde terugliep. Net zoals bij de Brent Spar bleek Shell ook naar aanleiding van de hetze over haar activiteiten in Nigeria bereid toegevingen te doen. Toegevingen om de mediagenieke acties aan de pompstations te stoppen en het vertrouwen van de consument te laten weerkeren. Daarbij ging Shell ten dele in op de eisen van de boycotorganisatoren. Zowel op het vlak van de mensenrechten, het milieu als de doorstorting van olieopbrengsten naar de lokale bevolking kwamen er lichte verbeteringen. De oliemaatschappij kondigde bijvoorbeeld aan over een periode van tien jaar haar milieuonvriendelijke verbranding van petroleumgassen te staken. De Amerikaanse journaliste-andersglobaliste

Naomi Klein zegt over deze boycot dat het "de belangrijkste mijlpaal in het activisme tegen het bedrijfsleven" was (No Logo, p.372). Daar is zeker iets van aan. De boycot bracht flink wat mensen op de been. Het Noord-Zuidnetwerk van grote NGO's, lokale organisaties en kleine actiegroepen dat de boycot opzette, merkte dat de macht die in de geldstroom van consumenten naar een bedrijf ligt voor eigen doeleinden gebruikt kan worden. Zelfs een enorme multinational ging door de knieën! De media waren daarbij een bondgenoot: in hun verslaggeving boden zij plaats aan de krachtige beeldtaal van de directe acties. De vervormingen van het logo van (\$)hell bijvoorbeeld, verduidelijkten het dramatische verhaal van de olieontginning in Nigeria. De actievoerders raakten culturele zenuwen. En voor de consument viel het ook allemaal mee. Hij of zij kon een belangrijke bijdrage leveren aan de campagne door gewoon even elders te tanken. In strategisch opzicht bleek nog iets anders. Er is een belangrijk risico dat Westerse NGO's een probleem in een derdewereldland en de mogelijke oplossingen daarvoor enkel vanuit hun eigen perspectief bekijken. Een gekend voorbeeld zijn de

campagnes tegen producten vervaardigd met kinderarbeid. Uit onderzoek bleek dat die campagnes soms negatieve gevolgen hadden voor de betrokken kinderen. Een gedroomd argument voor tegenstanders van dit soort financieel activisme tout court. Wanneer het eisenpakket echter tot stand komt samen met de betrokkenen ter plaatse is de kans kleiner dat het hun eigen belangen zou schaden. In het geval van de Shellboycot hadden de Ogoni een duidelijke stem in de campagne.

Hoe geslaagd de Shellboycot ook was, toch worden zelfs bij deze campagne enkele nadelen van de consumentenboycot duidelijk. De afhankelijkheid van de media en van miljoenen consumenten noopt de organisatoren van de boycot tot de constructie van een vereenvoudigd verhaal dat de complexe realiteit zelden volledig vat. In Nigeria bijvoorbeeld waren naast Shell ook Chevron en Mobil op een gelijkaardige manier actief. Zij werden niet geboycot voor hun schandalige praktijken. Chevron misbruikte de campagne zelfs om zichzelf in het zonnetje te zetten. Bovendien zijn vrijblijvende toegevingen van individuele bedrijven (de directe resultaten van een consumenten-



Stef Boogaerts

Terra, Agua, Direitos. Water en grond zijn basisrechten van de mens die niet overal ter wereld vervuld zijn. En met de verdergaande privatisering van b.v. drinkwater staan we daar verder dan ooit vanaf.

Enkele vragen ...

Het succes van een boycot, waar hangt dat van af?

Het succes van een boycot zal van een heel aantal factoren afhangen, waarbij op zijn minst deze belangrijk zijn:

- het raakt de emoties of belangen van mogelijke participanten die bovendien geloven in de kans op succes van de boycot (in dit opzicht is een heldere communicatie van de organisatoren belangrijk)
- het kost de participanten niet te veel moeite (ze kunnen overschakelen op vanuit hun oogpunt evenwaardige producten)
- het doelwit heeft manoeuvreerruimte (zo is het interessant om bij boycotts van bedrijven de slechtste leerling van de klas te kiezen, b.v. het oliebedrijf dat nog niet investeert in onderzoek naar hernieuwbare energiebronnen, en de doelstellingen liggen dan in de lijn van de trendzetters binnen de sector)
- er zijn een aantal actieve groepen die de boycot willen trekken.

Welke bedrijven kun je aanpakken, welke problemen zijn daarvoor vatbaar? Werken de acties niet vooral bij emotionele problemen: kinderen, zeehondjes? Lukt het ook bij b.v. energie?

Het lijkt makkelijker lijkt om een pelsproducent te boycotten dan een boycot op te zetten rond een complex thema als klimaatverandering. Maar schijn kan bedriegen. Soms hebben overwinningen in symbooldossiers een ontzettende politieke waarde. Wanneer b.v. een boycot van Exxon Mobil – wiens oorzakelijke link met de klimaatverandering miniem is, met mediage-nieke acties en een focus van heel wat organisaties op dat bedrijf, leidt tot de erkenning van het bedrijf dat klimaatverandering een reëel – wetenschappelijk gefundeerd – probleem is, kan dat een symbolisch sterke overwinning zijn. Het kan zo'n bedrijf b.v. aanzetten tot meer onderzoek naar duurzame energiebronnen. Dat zou dan in schril contrast staan met de houding van de Amerikaanse politiek (de weigering om het Kyotoverdrag te ondertekenen), en met de aanhoudende pogingen wetenschappelijke verwar- ring te zaaien rond klimaatverandering.

Heeft de praktijk daar al frappante voorbeelden van opgeleverd?

Denk eens aan de start van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging. Met de afschaffing van de racistische 'apartheidswetgeving' heeft die toch één van de grootste wendingen in de Amerikaanse geschiedenis van de laatste honderd jaar veroorzaakt. Die beweging van zwarten startte met de boycot van de busmaatschappij in Montgomery. Na een jaar ging die uiteindelijk de hele publieke opinie beroeren. Gewoon omdat de rassenscheiding op de bussen een groter verhaal vertelde. Op de bussen werd de strijd aangeboden met een breder maatschappelijk fenomeen: discriminatie. Milieuorganisaties moeten er evengoed in slagen op het juiste moment symbooldossiers sterk uit te spelen.

Heeft het succes ook een duurzaam karakter?

De meeste boycotts blijven zonder resultaten, ze zijn op het eerste zicht dus niet succesvol hoewel je nooit weet of ze misschien toch een relevante bijdrage hebben geleverd aan de bewustwording over een bepaald probleem. Toegevingen van individuele bedrijven zijn bovendien kwetsbaar als er geen verankering is of controle op de naleving, of als je niet weet wat de andere bedrijven binnen de sector doen. Toch kunnen zelfs fletse toegevingen een hefboom zijn voor verdere campagnes. Beschuldigingen van hypocrisie door het onthullen van praktijken die haaks staan op de principes van bedrijfsvoering zijn immers pas mogelijk als die principes al bestaan. Als van Body Shop ontdekt wordt dat ze wel dierproeven doen, dan zit dat bedrijf bijvoorbeeld met een groot imago-probleem. Bovendien mag je niet vergeten dat bedrijven kleine samenlevingen zijn. Werknemers die zich identificeren met de identiteit van het bedrijf, zijn vaak een stuwende kracht achter de naleving van de eigen principes van 'corporate governance', omgekeerd voelen ze zich soms mee schuldig voor de wandaden van het bedrijf.

Hoe lang houdt de consument het vol? Shell voelde het wel ten tijde van de moord op Ken Saro-Wiwa, maar vandaag al lang niet meer ...



Een boycot wordt doorgaans maar over een korte tijdsspanne nageleefd. Ofwel dooft zo'n campagne uit zonder resultaten, ofwel wordt er een drempel overschreden die de geviseerden tot toegevingen brengt. In het geval van Shell heeft zowel de Nigeriaanse overheid als Shell stappen ondernomen onder invloed van de campagnes.

Vlamingen hebben véél sympathie voor de Palestijnen. Maar de boycot van Israëlische producten komt absoluut niet van de grond ... Plaatsvervangende boycotts zoals de boycot van Israël of de VS door middel van het boycotten van al hun producten werken zelden goed, hoewel er ook daar een belangrijk tegenvoorbeeld is: de campagnes tegen het apartheidregime.

Op korte termijn past een bedrijf zich dan wel aan, maar heeft het ook op langere termijn resultaat? Kan het tot structurele oplossingen leiden?

Echte oplossingen liggen vaak niet op het niveau van een bedrijf, maar op andere niveaus. Zo kan een nationale overheid of een internationale instelling vaak betekenisvolle stappen zetten. Zowel de arbeidersbeweging als de burgerrechtenbeweging in de VS gebruikten veelvuldig het boycotwapen en beiden hebben ze structurele veranderingen verwezenlijkt. Uiteindelijk gebruiken actieve bewegingen wisselend verschillende drukmiddelen al naargelang de situatie. Hoe moeilijk is het niet om te zeggen of betogingen al dan niet lange termijn oplossingen teweegbrengen ...

boycot) zonder een wettelijke verankering weinig duurzaam. De grijze zone tussen 'Window dressing' en daadwerkelijk engagement van bedrijven is nog het best te overbruggen door wettelijke regelingen of de installatie van externe controleorganen. Ten slotte blijft de Westerse consument buiten schot. Een bondgenoot in de campagne kan je moeilijk tegelijk bekritisieren, in dit geval voor zijn autogebruik.

De Wereldbankboycot: lobbyen in financiële markten

Men kan op bedrijven en instellingen niet enkel druk uitoefenen via het geld dat van de consumenten komt maar ook door activisme binnen de financiële markten. Sommige actiegroepen kopen aandelen, obligaties ... Als voorbeeld van zo'n lobbycampagne geldt de Wereldbank (WB)-obligatieboycot. Deze campagne loopt nog steeds, ook in Europa – zie www.worldbankboycott.org. De Wereldbank is een internationale financiële instelling, net na de oorlog opgericht tijdens de Bretton Woodsconferentie. Ze specialiseerde zich op het vlak van de economische ontwikkeling van verarmde landen door 'gericht' te ontfemen. Omwille van de bedenkelijke sociale en ecologische gevolgen van heel wat leningen, de schulden crisis van de Derde Wereld en haar weinig democratische werking kreeg ze samen met haar broertje het Internationaal Muntfonds (IMF) steeds meer kritiek uit andersglobalistische hoek. Dat leidde tot een campagne die de Wereldbank wil boycotten totdat ze de structurele aanpassingsprogramma's en gelijkaardige neoliberale programma's in zuiderse landen stopzet, ongeachtvaardigde schulden van deze landen uit haar eigen reserves kwijtscheldt en ophoudt met milieuvernietigende projecten zoals de bouw van stuwdammen of steenkoolcentrales. Concreet lobbyen de campagnevoerders bij universiteiten, banken, pensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen of overheidsinstellingen om een tekst te ondertekenen. Daarin verklaren deze instellingen zich akkoord met de eisen van de campagne, wat een deuk is in de legitimiteit van de Wereld Bank. Bovendien nemen ze zich voor geen obligaties van de Wereldbank meer te kopen. Al deze instellingen hebben enorme bedragen ter beschikking waarmee ze op de beurs actief zijn. Enkele onder hen – universiteiten, 'ethische' banken en beleggingsfondsen – zijn vatbaar voor morele argumenten om de boycot te ondersteunen, al laten de meesten zich alleen door financiële overwegingen beïnvloeden.

In andere campagnes probeerde men beursspelers af te schrikken door te wijzen op gebreken in het management, een zwakke toekomststrategie of financiële, politieke en legale risico's. Zo slaagden actievoerders er bijvoorbeeld in de milieuvernietigende Bakunstuwdam in Maleisië tegen te houden doordat potentiële investeerders zich terugtrokken. Zoiets vergt natuurlijk nauwkeurig onderzoek en een gedegen kennis van de logica en gevoeligheden van de spelers op de financiële markten.

Ondanks de moeilijkheden om de obligaties van de Wereldbank financieel te ontfemen, hebben toch al een honderdtal vakbonden, universiteiten, beleggingsfondsen en gemeenten de resolutie ondertekend. Verschillende van die instellingen worden van onderuit onder druk gezet. Klanten of leden mobiliseren met kaartschrijfacties is daarbij een gekende methode.

ExxonMobil slachtoffer van aandeelhoudersresoluties

En er is nog een derde vorm van financieel activisme waarvan sociale bewegingen gebruik kunnen maken: het aandeelhoudersactivisme.

Wanneer drukingsgroepen een aandeel van een onderneming kopen, hebben ze bepaalde rechten. Zo kunnen ze als mede-eigenaar b.v. (kritische) vragen stellen op de aandeelhoudersvergadering. Onder bepaalde voorwaarden kunnen ze er zelfs resoluties laten stemmen. Milieugroepen kunnen als aandeelhouder van een bepaald bedrijf bij voorbeeld voorstellen dat er meer onderzoek naar duurzame technologieën zou gebeuren. Hoewel er in de praktijk aanzienlijke barrières zijn, geven bedrijfsleiders toe dat aandeelhoudersacties tijdens jaarvergaderingen een ware kwelling zijn. Daarover schrijft onder andere de Britse econo miste-andersglobaliste Noreena Hertz (De Stille Overname, p.143).

Op het ogenblik dat een resolutie een aanzienlijk deel van de stemmen krijgt of daadwerkelijk wordt aanvaard, moet het management er rekening mee houden. Maar een betekenisvol deel van de stemmen verzamelen lukt pas als krachtige coalities zich engageren voor de campagne of als de resolutie voor de andere aandeelhouders vanuit financieel opzicht zinvol lijkt. In de VS bijvoorbeeld bestaan er organisaties zoals het Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR) dat religieus geïnspireerde investeerders verenigt met een gezamenlijke portefeuille van 110 miljard dollar. Een van de honderden aandeelhoudersresoluties die hun steun geniet, vraagt aan ExxonMobil een rapport dat duidelijk maakt hoe het oliebedrijf reageert op het groeiend belang van hernieuwbare energie. Met die resolutie, die op de aandeelhoudersvergadering in mei 21% van de stemmen kreeg, gaat de campagne tegen ExxonMobil het duel aan met het management. ExxonMobil is er voor gekend klimaatverandering in de media te minimaliseren en er in haar activiteiten weinig rekening mee te houden. Door de brede steun voor de resolutie ontstaat dus een conflict in het bedrijf zelf. De retoriek van ExxonMobil over het broeikas effect wordt van binnenuit ondermijnd. Bovendien werd de resolutie zo opgesteld dat het lijkt alsof het management de winstbelangen van de aandeelhouders schaadt door onvoldoende in te spelen op toekomstige evoluties (www.campaign-exxonmobil.org).

Hoewel, zoals blijkt uit dit voorbeeld, de opiniërende rol van een bedrijf met aandeelhoudersactivisme kan worden bekampt, is het gevaar van dit soort activisme dat het zaken van binnenuit wil veranderen die misschien beter voor een hele sector van buitenaf worden veranderd. Of een sociale beweging zich niet beter op de wetgevende of regulerende macht van allerlei instanties richt, is een afweging die toch best wordt gemaakt vooraleer men aan een campagne met aandeelhoudersactivisme begint.

Waarde-volle geldstromen

Financieel activisme is ongetwijfeld interessant en eventueel een optie voor een aantal milieugroepen in Vlaanderen. Hoewel enkele personen de kerntaken zoals het lobbyen in financiële markten of het opstellen van aandeelhoudersresoluties kunnen uitvoeren, blijkt een breed netwerk van ondersteunende organisaties, die ook straatacties opzetten, vaak een sleutel tot succes. De campagne Mijn geld, Goed geweten van Netwerk Vlaanderen is daar een mooi voorbeeld van (www.netwerk-vlaanderen.be). Naast onderzoekswerk naar de investeringen van banken doen ze mediagenieke acties voor een breder publiek. Zo maken ze de banken duidelijk dat ook niet-monetaire waarden geldstromen mogen beheersen. En voor de mensen wordt het duidelijk dat ze in de gaten moeten houden wat er met hun centen gebeurt ... ■

Een maand en een dag



Ken Saro-Wiwa

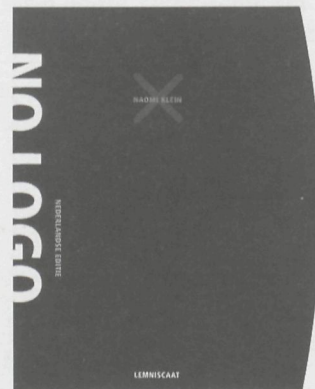
Notities uit de gevangenis

METS - NOVIB - NOOS

De executie van Ken Saro-Wiwa door de Nigeriaanse dictatuur gaf de Shell-boycot een extra stimulans. In de gevangenis schreef de schrijver 'Een maand en een dag', het verhaal van de laatste maanden van zijn leven.



Zowel de Britse econome Noreena Hertz in *De stille overname* als de Canadese journaliste Naomi Klein in *No Logo* hekelen de dominante rol van de grote bedrijven en beschrijven de mogelijkheden van burgerinitiatieven, zoals het organiseren van financiële en economische boycotts.



milieuberichten

Zout = fout JNM voert actie tegen zoutlozing Tessenderlo Chemie

Samenstelling: Stef Boogaerts



Op zaterdag 18 oktober organiseerde JNM Hageland-Zuiderkempen,

met de steun van Agalev, Bond Beter Leefmilieu en het plaatselijke 11.11.11-comité, een ludieke actie tegen de zoutlozingen van Tessenderlo Chemie.

En de actievoerders hadden nog geluk ook, want tijdens de actie zwom zowaar een ansjowalvis voorbij. Het ging meteen om de allereerste waarneming van deze zeldzame walvissoort in België. Hij zou naar verluidt op zoek zijn geweest naar de Winterbeek. De JNM-ers denken dat de aanwezigheid van dit pekelminnende zoogdier te danken is aan de zoutlozingen van Tessenderlo Chemie.

De vervuiling wordt veroorzaakt door lozingen van Tessenderlo Chemie in de Winterbeek. "Het water is hier zo zout, dat de 'ansjowalvis' zich heeft vergist. Hij kwam

GEZOCHT: Oude sokken van BJN/WJ/JNM

Voor haar thesisonderzoek dat het ontstaan van JNM als milieubeweging behandelt, zoekt Evelien D'Hanis (2de licentie geschiedenis en natuurlijk ook JNM-er) adressen van 'ouwe sokken' van de JNM en zijn twee voorgangers: de BJN en de

Wielewaaljongeren.

Je mag je eigen adres en dat van andere ouwe sokken doorsturen naar Evelien D'Hanis, Smidsestraat 175, 9000 Gent, evelien.dhanis@skynet.

vanuit de zee de Demer opgezwommen richting Tessenderlo Chemie. Om te verhinderen dat hij daar zou sterven, is het ons gelukt hem te doen omdraaien. Zo wilden de actievoerders symbolisch aangeven dat de vervuiling ook moet worden gekeerd."

Volgens een rapport van de Openbare Vlaamse Afvalstoffen Maatschappij (OVAM) loost Tessenderlo Chemie jaarlijks 19 ton zware metalen en 253.000 ton zou-

ten. Drieduizend percelen langs de Laak en Winterbeek zijn hierdoor zwaar vervuild. Het doorsijpelend zout afvalwater bedreigt ook het grondwater.

Inschrijven, meer informatie of een gratis folder?

De Milieuboot, Korte Nieuwstraat 12, 9300 Aalst, tel. 053 72 94 20, info@milieuboot.be, www.milieuboot.be

BBL en bewonersgroepen uit Noordrand, Oostrand en Brussel maken één vuist tegen verdere uitbreiding nachtvluchten

Op 18 december besloten alle 13 bewonersgroepen uit de Noordrand, de Oostrand én uit Brussel zich samen met Bond Beter Leefmilieu (BBL) te verenigen. Samen maken ze voortaan één vuist tegen een verdere toename van het aantal nachtvluchten vanuit Zaventem, zoals recent voorgesteld door DHL e.a. De bewonersgroepen en BBL zullen ook in de toekomst blijven samenwerken tegen de geluidsoverlast en milieuvervuiling door het vliegverkeer van de luchthaven. Om geluidshinder tegen te gaan, eisen de groepen dat het huidige aantal nachtvluchten een absoluut maximum is, dat er objectieve geluidsnormen komen gebaseerd op de richtlijnen van de Wereld Gezondheids Organisatie (WHO) en dat daartoe de lawaaierigste vliegtuigen die 's nachts vliegen (de Airbus 300 en de MD11) spoedig vervangen

worden door minder luidruchtige toestellen.

Dat is een belangrijke, zeg maar historische stap. In het verleden zaten de comités immers zelden op op dezelfde lijn. Deze samenwerking betekent dus dat we samen aan een duurzame oplossing kunnen werken, die niet alleen een oplossing inhoudt voor de nachtvluchten maar voor het hele luchthavendossier. En laat ons daar duidelijk over zijn: de milieubeweging wil niet alleen géén nachtvluchten, we willen gewoon ook minder vluchten. In Zaventem, en op alle andere luchthavens. Laat de treintjes maar bollen tussen de diverse Europese hoofdsteden!



Milieuboot op kanalen in Limburg en Antwerpse Kempen, op Zeeschelde, Dender, Bovenschelde en Kanaal Bossuit-Kortrijk

In het voorjaar 2004 zet de milieuboot koers naar de kanalen in de Antwerpse Kempen en de provincie Limburg, in het najaar 2004 naar de Dender en de Zeeschelde en in het voorjaar 2005 komen naast de Zeeschelde ook de Bovenschelde en het Kanaal Bossuit-Kortrijk aan bod. Tijdens de boottocht bekijken de deelnemers alle aspecten van de waterloop en van water in het alge-

meen. Op het dek maakt u kennis met de waterweg waarop we varen en haar verschillende functies: vervoer van goederen en personen, afvoer van water en afval, bron voor drinkwater en 'levend' water met waterdieren en -planten. Benedende kan u meehelpen om de waterkwaliteit van het kanaal te bepalen.

Deelnemen kan op zaterdag of zon-

dag. Tijdens de week varen we vooral voor schoolgroepen, maar op woensdagmiddag of als een tocht niet door een school geboekt is, kan u meevaren.

De milieuboot staat tijdens de vaarperiode ook ter beschikking als vergader- en ontmoetingsruimte. Regionale en/of lokale verenigingen, milieuraden en andere organisaties kunnen het schip gebruiken voor

een eigen activiteit in verband met natuur en/of milieu: vergadering, info- of debatavond, cursus, themadag, persontmoeting ...

De Milieuboot, Korte Nieuwstraat 12, 9300 Aalst, 053 72 94 20, info@milieuboot.be, www.milieuboot.be.

Seponering milieumisdrijven

Handhaving moet het sluitstuk zijn van elke wetgeving. Wat baat het immers wetten te maken als die toch niet worden nageleefd? Hier knelt duidelijk het schoentje in de Vlaamse milieuwetgeving. Uit cijfers die minister van Justitie Onkelinx bekendmaakte blijkt immers dat de afgelopen tien jaar bijna zestig procent van de milieumisdrijven buiten vervolging werden gesteld. Van de 105.000 PV's die de afgelopen tien jaar opgemaakt werden, blijkt uiteindelijk slechts 5.000 gevallen tot een veroordeling te hebben geleid. Die cijfers bevestigen de recente cijfers van de Vlaamse Milieuspectie: van de 423 PV's die door het parket in 2002 werden behandeld, werden er maar liefst 282 geseponerd. Daarbij gaat het heus niet alleen om kleine overtredingen waarbij men moeilijk een dader kan opsporen, zoals b.v. bij sluikstorten vaak het geval is. In 2002 blijken ook 41 zogenaamde 'pri-

oritaire PV's' te zijn geseponerd. Het College van Procureurs-generaal en de milieuspectie hadden nochtans afgesproken dat deze prioritaire dossiers niet zouden geseponerd worden. Het gaat dan onder meer om overtredingen die een betekenisvolle impact hebben op de volksgezondheid of die onomkeerbare schade aanrichten aan het leefmilieu.

Dat is opmerkelijk, temeer omdat het voorontwerp van decreet inzake handhaving van Vlaams minister Sannen nog steeds niet door de Vlaamse regering is goedgekeurd. Dit decreet voorziet onder meer in een administratieve geldboete, waardoor heel wat milieuovertredingen efficiënter kunnen worden aangepakt zonder een omweg te moeten maken via de rechtbanken. In Nederland blijkt dat alleen al het dreigen met een administratieve geldboete in 80 tot 90% van de milieuovertredingen een oplossing biedt.

Gaat Vlaanderen haar ecologisch netwerk in 2008 voltooiën en implementeren?

Speerpunt van het Vlaamse en Nederlandse natuurbeleid is het ontwikkelen van een ecologisch netwerk: een aaneengesloten stelsel van gebieden, waar de natuur zich kan ontwikkelen en planten en dieren ongestoord mogen gedijen: in Vlaanderen het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN). Hier wordt al geruime tijd aan gewerkt. In 2008 zou het VEN voltooid moeten zijn en Natuurrichtplannen opgemaakt die de concrete doelstellingen en maatregelen vast leggen. Onder wetenschappers en beheerders is

er bekommernis over de tijdige realisatie van het VEN en over de kwaliteit hiervan, zo bericht het tijdschrift De Levende Natuur in het themanummer Ecologische netwerken, dat in november 2003 verscheen.

Dit 96 pagina's dikke themanummer is te verkrijgen door 10,- over te maken op P.R. 000-1701789-21 t.n.v.

Abonnementenadministratie De Levende Natuur, o.v.v. 'DLN-Ecologische netwerken, november 2003'.

www.delevendenatuur.nl

Minister wil stroom uit afvalverbranding groen wassen

Op een moment dat ons land een enorme achterstand oploopt in het realiseren van zijn Kyotoverplichtingen, wil minister Bossuyt de Vlaamse ambities op het vlak van groene stroom afzwakken door nu ook stroom uit afvalverbrandingsovens met groenestroomcertificaten te belonen. Op die manier ontvangen verbrandingsovens niet alleen een onterechte subsidie, het groenwassen van de stroom uit afvalverbranding besmeurt tevens het imago van groene stroom. Nu consumenten met de liberalisering van de elektriciteitsmarkt voor het eerst zelf voor groene stroom kunnen kiezen, is dit bijzonder problematisch. Het is dui-

delijk de bedoeling van de minister om met dit manoeuvre de cijfers rond het aandeel hernieuwbare energie – het laagste aandeel in gans de Europese Unie – kunstmatig op te smukken. Greenpeace en Bond Beter Leefmilieu reageerden dan ook heel geprikkeld. In een gezamenlijk persbericht lieten ze weten dat ze het niet nemen dat de minister op deze manier ook de doelstellingen op het vlak van groene stroom indirect naar beneden haalt. Er zullen nu immers minder investeringen nodig zijn in echte propere hernieuwbare energiebronnen om de wettelijk vastgelegde doelstellingen te halen. (10.12.03)

Natuurgids voor natuurliefhebbers op Internet

ODE Natuurgids (www.natuurgids.net) is een nieuwe portaalsite voor iedereen die geïnteresseerd is in natuur en milieu.

Voor veel mensen is het Internet een onontwarbaar kluwen van websites. Vortals of thematische portaalsites over een specifiek onderwerp willen daar wat aan doen. Ze wijzen de doorsnee surfer de weg naar andere websites over een specifiek thema als voetbal of hiphop.

De Natuurgids is een thematische portaalsite voor natuurliefhebbers. De kern van de website is een database met beschrijvingen van meer dan 500 websites over natuur in de breedste betekenis. Surfers kunnen in die database neuzen door de zoekmachine te gebruiken of door systematisch in alle categorieën met links te bladeren. Het aantal websites groeit nog iedere dag.

In de Natuurgids nemen we bewust alleen links op naar Nederlandstalige websites met een

hart voor de natuur in Nederland of Vlaanderen. Daarmee willen we de drempel voor de Natuurgids zo laag mogelijk houden. Verwijzingen naar ingewikkelde artikelen uit het tijdschrift Nature bijvoorbeeld zult u bij ons dus niet vinden. De Natuurgids is in de eerste plaats een website voor natuurliefhebbers.

Iedere maand kennen we ook de Natuurgids Award toe aan websites die een bijzondere meerwaarde bieden voor natuurliefhebbers. Inhoudelijke kwaliteit en gebruikersvriendelijkheid zijn daarbij de belangrijkste criteria.

Voor webmasters van natuurwebsites hebben we bovendien een speciale service. Zij kunnen gratis de zoekmachine van de Natuurgids aan hun website toevoegen.

Meer info: Erwin De beuckelaer, info@natuurgids.net, www.natuurgids.net

Studiedag Water en watertentoonstelling in Centrum duurzaam Bouwen

Op 4 november organiseerde het Centrum Duurzaam Bouwen in Heusden-Zolder een studiedag rond water. De studiedag kaderde in het programma "waterforum", een programma van studiedagen en workshops dat in november-december liep, samen met een interactieve tentoonstelling rond water "H.Tweejoo".

De studiedag was helaas niet echt een overweldigend succes. De opkomst was matig, en de kwaliteit van de plenaire lezingen in de voormiddag was niet altijd even hoogstaand. Positieve uitschieters: de heer D'Hont (AMINAL afd. water), die een verdienstelijke poging deed om in een half uur het organisatorische kluwen van het decreet IWB uit te leggen. (Aan de verbijsterde gezichten in de zaal te zien is een half uur toch echt te weinig voor diegenen voor wie dit allemaal nieuw is). En Maud Plouy van de VVSG, die een korte en to-the-point bijdrage hield over de knelpunten en kansen die volgens de VVSG dit nieuwe kader bood.

De watertentoonstelling H.Tweejoo was (en is) dan weer wel zeker en vast de moeite. Zoals wordt aangekondigd brengen CeDuBo en de

Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening een tentoonstelling "die interactief, verrassend, leuk en tegelijk informatief en educatief" is. Vol maquettes, computers, kijk en doe-dingen en zelfs waterpistolen. Enige smet op het blazoen vormen de vissen in de te kleine en kale aquaria...

De tentoonstelling loopt nog tot 23 december 2003 in Centrum Duurzaam Bouwen te Heusden-Zolder. Meer info via www.centrum-duurzaambouwen.be.

www.bondbeterleefmilieu.be

Bond Beter Leefmilieu pakt zijn communicatie voortaan een beetje anders aan. De website van BBL krijgt niet alleen een totaal nieuw kleedje, ze wordt voortaan ook een veel belangrijker informatiekanaal.

Vanaf nu krijgen immers ook de beleidsthema's waarrond de Vlaamse milieukoepel werkt, een prominente plaats op de website. En bovendien wordt de inhoud permanent up-to-date gehouden, zodat een regelmatig bezoekje van onze webstek voor elke Vlaamse milieubeschermer de moeite loont.

We geven je in dit stuk dan ook graag een beeld van hoe onze webstek in mekaar steekt en waar je wat kan vinden.

Maar dat is nog niet alles. Vanaf half januari lan-

ceert Bond Beter Leefmilieu ook enkele e-zines.

E-zines, wat is dat? Tja, eigenlijk is het niet meer dan een digitale nieuwsbrief, een e-mail met daarin een aantal nieuwtjes. En dat is natuurlijk leuk: zo hoef je ook niet altijd op de website naar nieuwe dingen te zoeken, wij vertellen je het heel graag via onze digitale nieuwsbrief die je om de twee weken in je mailbox kunt krijgen.

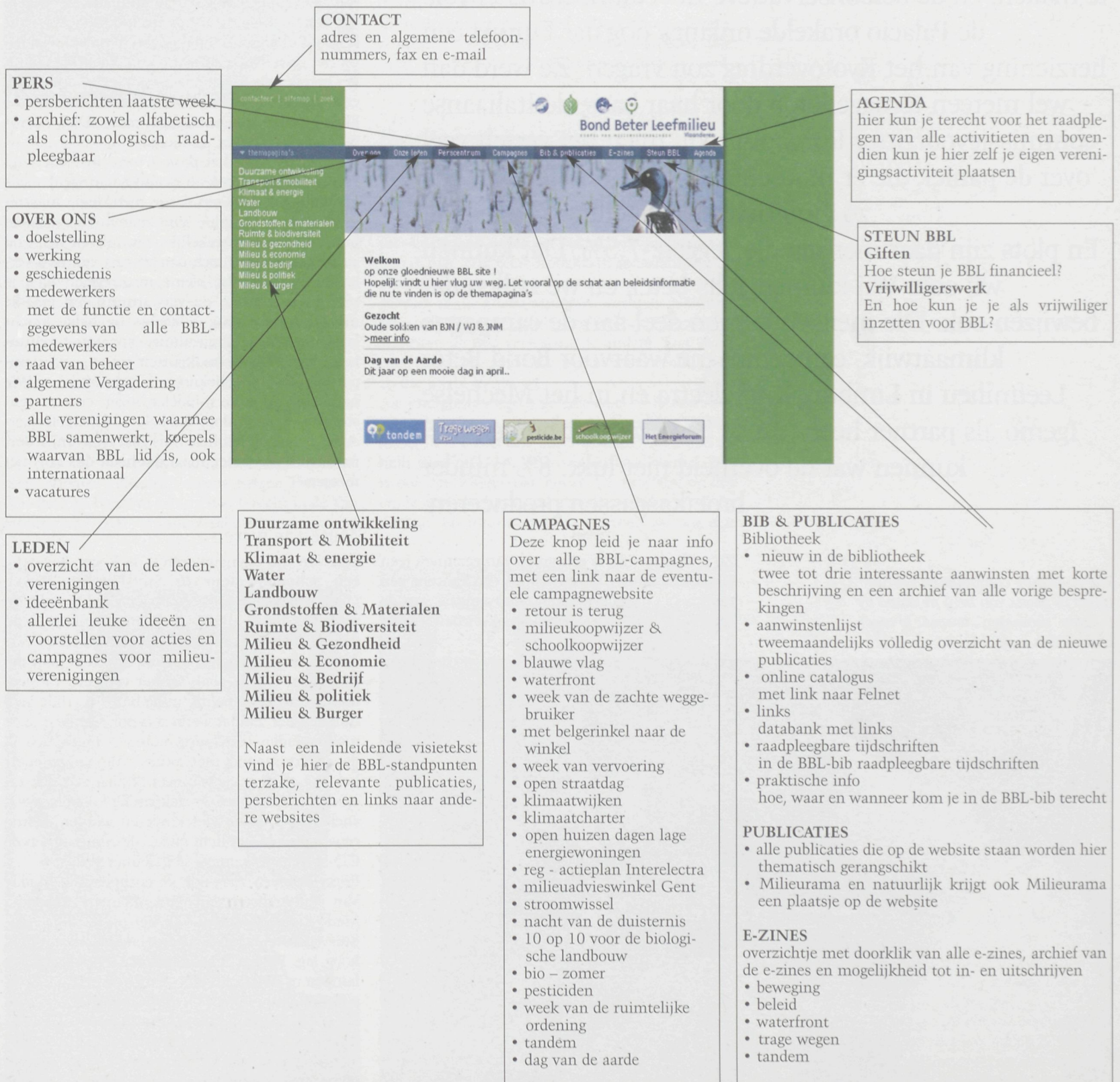
We gaan je uiteraard niet overstelpen met ellenlange teksten. Een korte mededeling moet volstaan, en wie meer wenst te weten klikt meteen door naar de juiste plaats op de website. Want de onderwerpen die je kort en bondig in de nieuwsbrief vindt, vind je in een uitvoeriger versie op de website.

Wat je moet doen om die nieuwsbrief te ontvan-

gen? Stuur gewoon een e-mail naar stef.boogaerts@bbly.be, en als onderwerp tik je even 'e-zine beweging' in. Wij voegen je mailadres dan heel graag toe aan onze verzendlijst.

En alsof dat nog niet volstaat, starten we ook met een beleids-e-zine. Daarin vertelt de beleidsploeg van Bond Beter Leefmilieu je op regelmatige tijdstippen wat er met het Vlaamse, federale en internationale milieubeleid aan de hand is. Voor wie met milieubeleid bezig is een onmisbare bron van informatie.

En om dat e-zine te ontvangen, stuur je een e-mail naar wim.van.gils@bbly.be, met als onderwerp 'e-zine beleid'.



CAMPAGNE KLIMAATWIJKEN SINDS 1 NOVEMBER OP VOLLE TOEREN

"Hij heeft het licht in de badkamer laten branden!"

Tekst: Stef Boogaerts

In vergelijking met 1990 moet België zijn uitstoot van CO_2 tegen 2012 met 7,5% verminderen. Een moeilijke opgave, want de jaren negentig leverden ondanks alle mooie beloftes een stijging op van 7%.

De regering vindt dan ook geen hout om Kyotopijlen van te maken, en de oerconservatieve EU-commissaris Loyola de Palacio orakelde onlangs nog dat Europa een herziening van het Kyotoverdrag zou vragen. Ze werd dan wel meteen teruggefloten door haar baas, de Italiaanse commissievoorzitter Romani Prodi, maar het vertelt veel over de paniek die er momenteel heerst om de niet eens zo ambitieuze doelstellingen te halen.

En plots zijn daar mensen die zeggen: 7,5%. Dat kunnen wij ook. Wij kunnen zelfs beter, en we zullen dat bewijzen ook. Die mensen nemen deel aan de campagne klimaatwijk, een campagne waarvoor Bond Beter Leefmilieu in Limburg Interelectra en in het Mechelse Igemo als partner heeft. En ze bewijzen dat burgers wél kunnen wat de overheid niet lukt: 8% minder broeikasgassen produceren.

Wanneer je de computer na gebruik uitzet in plaats van hem in 'stand by' te laten 'sluimeren', bespaar je meer energie dan je denkt.

Zo'n klimaatwijk is een groep van gezinnen (een straat, een buurt), of een school, een kantoor, een rusthuis ... die een weddenschap aangaat met de gemeente om tijdens het stookseizoen (vanaf

eind oktober tot eind april) 8% energie te sparen. De deelnemende buurt wordt bijgestaan door een energiemeester, die handige tips geeft en de deelnemers helpt de weddenschap te winnen.

Otto-met-de-pet

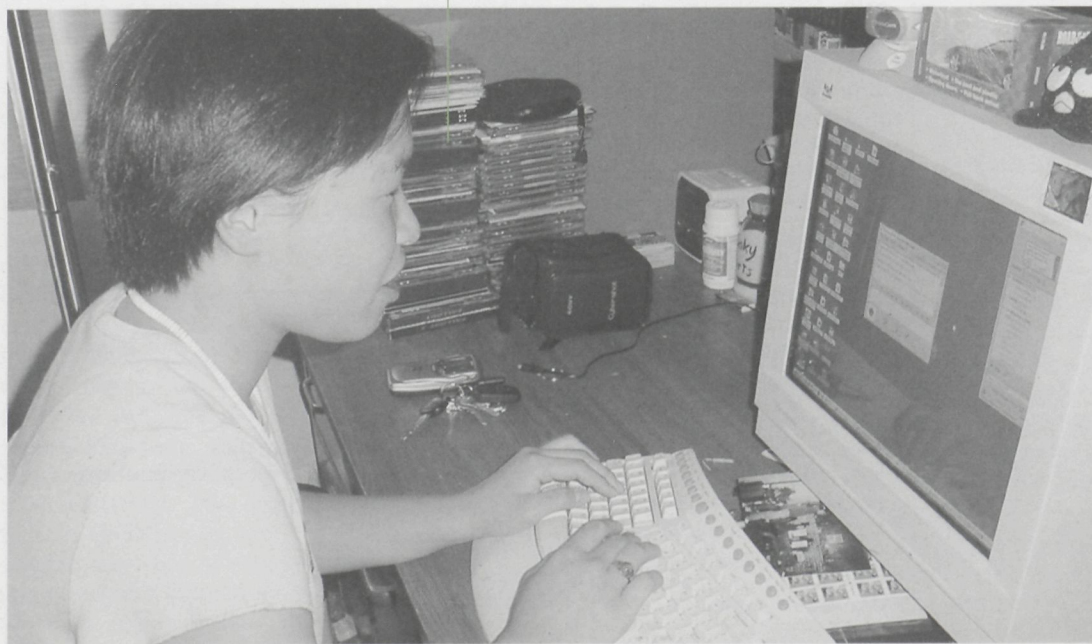
Het gaat deze keer dus niet om allerlei snufjes voor de supergemotiveerde milieufreak. Neen, het zijn vaak simpele tips uit grootmoeders trukendoos of kleine aanpassingen in huis die leiden tot het gewenste resultaat en die bijgevolg ook in het bereik liggen van jan-met-de pet – door onze gewaardeerde collega-milieuredacteur Georg Ehring van de Duitstalige radio DLF 'Otto-Normalverbraucher' genoemd.

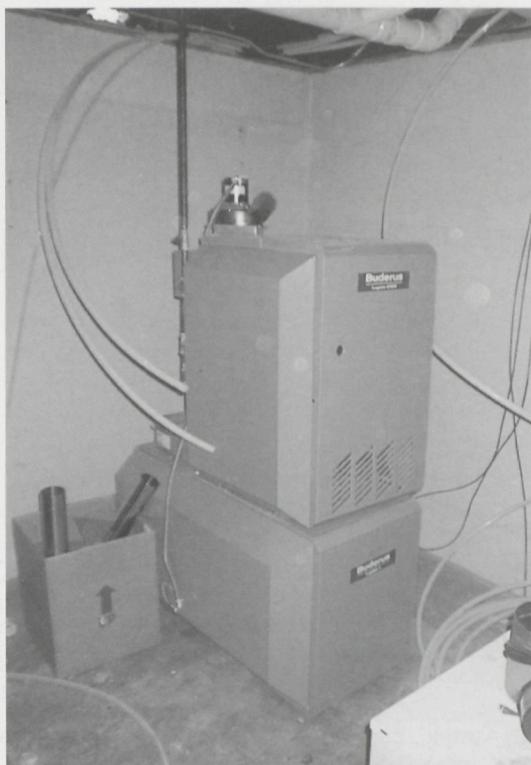
De mosterd voor het project werd in Nederland gevonden, maar ook in Scandinavië werd reeds herhaaldelijk bewezen dat je met kleine maatregelen heel wat energie kunt sparen. Dat mensen hun energiestand wekelijks controleren helpt op zich al, ze worden zich dan bewust van hun verbruik. En met wat kleine maatregelen haal je meteen resultaten: de verwarming een graadje minder, verwarming 's nachts op halve kracht laten draaien, energiezuinige apparaten gebruiken, deksel op de kookpotten zetten, spaarlampen en spaardoucheknoppen gebruiken ... Wie natuurlijk de grote middelen inzet, en zijn vensterglas vervangt door dubbele of supergeïsoleerde beglazing, of het hele huis gaat isoleren, scoort natuurlijk veel beter, maar dat hoeft dus nog niet meteen.

Metten is weten

Een van die energiemeesters is Roger Bogaerts, een schooldirecteur in Sint-Katelijne-Waver. „Meten is weten ...” zegt Roger, en dus trekt hij wekelijks langs al zijn deelnemers om de stand van de meters te noteren. "Ik stel nu reeds vast dat de mensen energie sparen, alleen al door die metingen. Dat is zoals in het verkeer: wanneer men weet dat de politie in de buurt is, rijdt men minder snel. En dat werkt dus ook wanneer je de meterstanden regelmatig noteert. Thuis doe ik dat al geruime tijd, met succes. Mijn vrouw hoort het niet altijd graag wanneer ik haar zeg: deksels op de potten, of zet de elektrische kookplaat wat sneller af. Ook de vier kinderen worden daarop gewezen: doof het licht en zet de computer en de CD-speler uit wanneer je je kamer verlaat."

Roger Bogaerts mag ook de enthousiaste Maddy Van Vandenbergh tot zijn 'klanten' rekenen. Maddy is de directeur van het plaatselijke rusthuis. „Ik stelde vast dat ons energieverbruik erg hoog lag. En dat hoeft ook niet te verbazen: de lampen in de gangen bleven hier de hele nacht op volle kracht branden. En apparaten zoals radio en TV bleven in stand-by staan. En bovendien werden de vensters vaak opengezet zonder de verwarming wat minder te zetten: op die manier bliezen we de warmte gewoon buiten."





Moderne verwarmingsketels werken efficiënter en gebruiken bijgevolg minder energie.

Met 92 gasten en 80 personeelsleden kan zo'n rusthuis natuurlijk een sneeuwbaaleffect op gang brengen. „En dat lukt ook, althans met de gasten. Veel van hen hebben de Tweede Wereldoorlog nog meegemaakt, en hebben de ontberingen toen aan den lijve gevoeld. Veel moeilijker is het met de personeelsleden, die zijn het niet gewoon om te sparen. Ik vraag hen om de gasten te motiveren om mee te doen. En wanneer die personeelsleden hier niets merken van de besparing, dan kunnen ze dat thuis wel. Zo leren ze het.”

Energiejuffrouw

De redactie van Milieurama trok naar Berlaar, een doorsnee gemeente ergens tussen Heist-op-den-Berg en Lier. We kwamen er terecht in de Van Hoofstraat, zo'n typische nieuwbouwwijk net

buiten het centrum. Hier is het energiemeester Lut Heremans die zich over de energiesparende burens ontfermt. "Energie meester?", zeggen mijn kinderen. "Dat moet toch meesteres zijn? Of energiejuffrouw?"

"We zijn altijd een beetje groen-minded geweest," zegt Lut. "Oorspronkelijk was ik regentes, maar ik stapte later naar de privé, waar ze me een groene ziel noemden. Nu werk ik op het gemeentehuis, lekker dicht bij huis. En uiteraard ga ik steeds met de fiets. Eigenlijk zijn wij groen in hart en nieren, zeker wanneer het op mobiliteit aankomt. Vooral mijn man is daar gevoelig voor, maar dat heeft ook wel te maken met zijn job als dispatcher."

Toch is de familie nooit actief geweest in een milieuvereniging. Lut heeft van thuis uit wel een scoutsverleden meegekregen, en we zijn ook lang actief geweest in een wandelgroep. Maar we zijn pas vorig jaar lid geworden van Natuurpunt. We deden wel al mee aan een ecoteam."

En toch is jullie huis goed geïsoleerd en energiezuinig? "Ja, opgevolde spouwen, geïsoleerd dak, goed geïsoleerd glas, vloerverwarming op aardgas."

Kaarsje branden

"Zo zitten we natuurlijk wel met een probleem: Wat valt er zo nog te besparen? Hoe raken wij aan die 8%? Ja natuurlijk, je kunt altijd meer doen: deuren dichtdoen, licht uitdoen, kaarsje branden, met het deksel op de pot koken (een snelkookpan heb ik niet, ook geen droogkast), spaarlampen, de microgolfoven gebruiken om te koken, nu gebruik ik die alleen om op te warmen. Naar het schijnt is het ook interessant om potten opeen te stapelen: de ene verwarmt de andere. Dat ga ik eens proberen. Maar het wordt toch moeilijk om zo die 8% te halen ..."

Als energiemeester begeleidt Lut 17 koppels: "9 hier in de buurt, 2 op het werk en nog enkele losse. Ik heb hier alle burens gedaan, meer dan de helft doet mee. De buurt hangt goed samen, het is ook een kinderrijke buurt. De kerststal op het einde van de straat zal minder worden verlicht dit jaar. En rond nieuwjaar plannen we nog een



Stef Boogaerts



Stef Boogaerts

Bart De Coster (links) en Kris Dens (rechts) van de Mechelse intercommunale Igemo: "Eigenlijk pakken wij het klimaatwijkproject op binnen onze vrijwilligerswerking. De meeste van onze actieve compostmeesters zijn nu ook energiemeester. Wanneer een buur je iets vertelt, werkt dat veel beter dan met een folder. En het is ook anders dan wanneer het gemeentebestuur het vertelt."



Koelkasten, ovens ... Onze keukens staan vol met elektrische apparaten. Kijk naar het energielabel wanneer je zo'n toestel koopt, want de verschillen in energieverbruik zijn groot.

energieborrel: lekker gezellig, en je weet al op voorhand waarover er zal worden gepraat. Maar ik heb er eigenlijk nog niet echt veel tijd kunnen insteken, we zijn een toneel aan het voorbereiden."

"Mijn ouders doen ook mee," zegt Lut. Maar wanneer we opa daarover willen aanspreken, vlucht hij snel de deur uit: "Ik weet van niets." En boma krijgt van zoon Adriaan nog snel de opmerking: "Boma, deuren dicht!" En dan komt grote broer Vincent op de proppen: "Adriaan heeft iets gedaan dat niet mag!" De vragende ogen van mama krijgen al snel een antwoord: "Hij heeft het licht in de badkamer laten branden!"

Dirk en Nadia zijn één van de honderden gezinnen die de komende maanden een besparing van 8% op hun energieverbruik proberen te realiseren.

Welke lamp?

"Kom", zegt Lut. "We gaan op stap." En aan het eind van de straat duiken we binnen bij Dirk en

Nadia. Tot voor kort waren ze beiden vrachtwagenchauffeur, en bijgevolg nooit thuis. "In die periode woonden we in de garage, we hadden die een beetje als woning ingericht. Het huis gebruiken we bijgevolg nog maar recent, dat was wel een aanpassing. En natuurlijk zagen we de energiefactuur plots de hoogte ingaan," vertelt Dirk ons. "Het huis is wel goed geïsoleerd hoor. We zagen de bureaus dat allemaal ook doen, en daarover werd dan wel gepraat, daarvan hebben we heel wat geleerd."

Enthousiast zijn deze mensen wel, maar ze blijven toch met veel vragen zitten. "Hoe laag moet je de verwarming 's nachts zetten? Toch niet helemaal uitschakelen? En wanneer we 's avond hier in de keuken een klein lichtje willen laten branden: waarvoor kiezen we dan best?" Dat testen we snel even uit: de spots boven het aanrecht worden meteen uitgesloten: te energievriendelijk. Maar uiteindelijk moet de TL-lamp aan het plafond het toch nog afleggen tegen de lamp in de dampafzuiger. Want daarin zit een ... klein TL-lampje. Er wordt ook tevergeefs gezocht naar het energielabel op de nochtans nagelnieuwe keukenapparatuur. "Ik leer mijn vrouwke de deuren sluiten," zegt Dirk trots. "Maar ik rij tenminste met de fiets," pareert Nadia. En dat moet Dirk toegeven: "Met de fiets rijden, neen, dat doe ik niet."

Of deze deelname hun leven heeft veranderd? Waarom doen ze eigenlijk mee? "Eigenlijk ben ik niet van de groen", zegt Dirk. "Waarom we meedoen? Misschien omdat het geld spaart? Maar natuurlijk ook omdat Lut het ons is komen vragen. De buurt hangt hier goed samen en dan doe je vanzelf mee."

Kyoto ligt voor deze mensen wel écht héél ver weg. Maar het zijn wel deze mensen die de 8% energiebesparing realiseren. Fientje Moerman mag er voor mijn part een Pinokkioneus van krijgen ...

Vrijwilligerswerking

Bij de intercommunale Igemo in Mechelen zoekt een enthousiast duo voor ons een plaatsje rond een overvol bureau. Kris Dens is de trekker van het project, Bart De Coster is verantwoordelijk voor de communicatie ervan.

"De core-business van Igemo is de dienstverlening naar de gemeenten toe," zegt Bart De Coster. "Het maken van milieubeleidsplannen en dergelijke. We doen ook aan interne milieuzorg. Zo maken we ook energie-audits van de gebouwen van onze gemeenten en we volgen ook de evolutie van het energieverbruik op."

"De intercommunale Igemo heeft 'duurzame ontwikkeling op regionaal niveau' dan wel als missie, toch is dit voor ons eigenlijk niet echt een milieuproject," zegt Kris Dens. "In 1996 begonnen we met een vrijwilligersproject. We wilden met de mensen in de diverse gemeenten dingen doen. We begonnen met het afvalvoorkomingsbeleid, daarvoor haalden we onze inspiratie uit Dilbeek. We hebben zo 300 compostmeesters opgeleid."

Van compost naar energie

"De vraag tot samenwerking met Bond Beter Leefmilieu zagen we wel zitten. Het project Klimaatwijk past perfect in onze aanpak en is een





Lut Heremans (met haar echtgenoot) is de energiemeester van de Hoofstraat in Berlaar. 17 gezinnen heeft zij inmiddels onder haar hoede genomen, de meerderheid in haar eigen straat. "Meer dan de helft van de burens doet mee!"

Stef Boogaerts

logisch vervolg op onze campagne met de compostmeesters. We wilden onze aanpak sowieso al breder maken dan alleen de compostmeesters. Het paste dus prima in de bredere vrijwilligerswerking die we vanaf 2002 wilden opstarten," zegt Bart De Coster.

„Van die 300 compostmeesters doen er nu 120 mee als energiemeester, en er kwamen 25 nieuwe mensen opdagen om energiemeester te worden," vult Kris Dens aan. „Vier gemeenten zijn op ons aanbod ingegaan. Nu ze zien wat de energie-klimaatwijken opleveren, tonen ook andere gemeenten interesse.

Het inzetten van vrijwilligers – mensen die onder de mensen staan – levert meer op dan folders. Zij spreken hun buur aan, dat is ook anders dan wanneer het gemeentebestuur dat doet."

Volgend jaar

De bedoeling is dat we volgend jaar ook in andere regio's en met andere intercommunales van start gaan, zegt campagnecoördinator Dirk van Regenmortel bij de initiatiefnemende Bond Beter Leefmilieu. Al moeten we toegeven dat de bereidheid bij de Vlaams-Brabantse Intercommunale Interleuven niet meteen groot was. Toen Nathalie Strypsteen namens Milieurama telefonisch naar de interesse van Interleuven en IGO Leuven peilde, werd ze al snel naar het provinciebestuur doorverwezen. En daar zit gelukkig Hilde Hacour, de gemotiveerde duurzaamheidsambtenaar van Vlaanderens jongste provincie. Zij wil het heel graag bekijken, maar wijst ook op reeds bestaande projecten: "Dirk Van Regenmortel wist me ooit wel te vertellen dat de milieuraad van Hoeilaart al interesse voor het klimaatwijkproject had getoond en hij vroeg of wij andere gemeenten kenden met een sterk sociaal buurtweefsel. Via het platform lokale agenda 21 weet ik dat Leuven wel interesse toonde. Waarschijnlijk zijn er wel meer gemeenten met een sterk sociaal buurtweefsel, maar ik veronderstel dat de milieuambtenaren zich er mee moeten achter zetten. En momenteel zijn de meesten overstelpt met werk en met vragen voor medewerking aan dulomiprojecten. Voor het project van de watermeesters (van Dialoog en Ecolife) hebben we trouwens ook een telefoonronde gedaan om medewerking van gemeenten te

vinden. Bovendien is er nog onze campagne duurzame levensstijlen i.s.m. met gemeenten (BouwTeams, infoavonden e.d.). Maar vanuit de provincie kunnen we wel een rol spelen. Bezorg ons maar meer informatie over het project en over de samenwerking met IGEMO en Interelectra. Wat wordt er precies verwacht van de partners en hoe zien jullie een samenwerking met de provincie?"

Mededeling voor de regering

"Enkele tientallen gezinnen die 8% energie sparen, het is niet meer dan een symbool, zegt Kris Dens. En dat is natuurlijk zo. Om onze planeet te redden hebben we nu eenmaal véél meer nodig dan dat. Maar het is alvast een begin. Want wanneer elke Vlaming 8% minder broeikasgassen de lucht instuurt, levert dat toch meteen een flinke vermindering van de uitstoot van broeikasgassen op. En wat deze mensen kunnen, kan elke Vlaming in principe toch."

Dat burgers op één been kunnen realiseren waar de regering niet in slaagt – daarvoor moest Verhofstadt zich schamen tot hij er blauw van ziet!

De uiteindelijke bedoeling is natuurlijk dat deze centrales minder gaan draaien en bijgevolg minder broeikasgassen uitstoten.



te boek

DE FEITEN OVER ...

Uitgever Lemniscaat (in Vlaanderen samen met 11.11.11-uitgeverij) startte dit najaar met 'De feiten over ...'. Met deze nieuwe reeks wil de uitgever 'een groot publiek informeren over de globalisering en de gevolgen daarvan voor mens en milieu, overal ter wereld'. Het gaat om vertalingen van de reeks 'No-nonsense guide to ...' van New Internationalist Publications. Beknopte, leesbare werkjes. Ze lijken nogal sterk op de boeken in de intussen welbekende Kritische Reeks van Lemniscaat, maar ze zijn kleiner en véél bondiger. De boekjes hebben dan ook niet de pretentie nieuwe dingen te brengen, ze zetten alles nog eens duidelijk en bevattelijk op een rijtje.

De feiten over klimaatverandering

Journalist Dinyar Godrej beschrijft de kwetsbaarheid van het leven op aarde, de snelheid waarmee de opwarming doorraast en de ontkenning van de problemen die ons te wachten staan. Hij overloopt de belangrijkste schadelijke stoffen en hun invloed op mens, zee, plant en dier. Godrej laat de feiten spreken. Ondanks alle informatie waarover we beschikken, wordt er nog steeds te weinig gedaan om de opwarming van de aarde te stoppen. In het hoofdstuk over de politieke discussie vertelt de auteur over de druk van de olielobby op het Intergovernmental Panel on Climate Change en hoe de rapporten van dat IPCC werden afgezwakt. Over de moeilijke besprekingen die het Kyoto-protocol voorafgingen. En over het bedrieglijke van oplossingen die boekhoudkundig soelaas bieden maar er in werkelijkheid geen zijn.

De feiten over globalisering

In het boekje over de economische kant van de globalisering start Wayne Ellwood met enkele minder fraaie bladzijden uit de geschiedenis: de ontdekking van Amerika en het Europese kolonialisme. Globalisering is een oud proces, besluit Ellwood, en hij vergelijkt de situatie van toen en nu. Zijn wandeling in de geschiedenis brengt hem ook bij de internationale instellingen. Waarom werden de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds en de Algemene Overeenkomst over Tarieven en Handel opgericht? En waarom groeit het verzet tegen deze instellingen die oorspronkelijk de bedoeling hadden de internationale economie in goede banen te leiden? Volgens Ellwood is de kritiek zeker gegrond. De crisis van de Zuidoost-Aziatische economie en de Braziliaanse crash eind jaren '90, illustreren het falen van huidige systeem. De dominantie van grote bedrijven vormt een bedreiging voor de democratie. Kortetermijnspeculatie bij internationale investeringen werkt destabiliserend. De ongelijke verdeling tussen Noord en Zuid en de uitputting van natuurlijke grondstoffen leiden tot grote armoede.

Het kan ook anders. In het laatste hoofdstuk, een nieuw ontwerp van de wereldeconomie, laat Ellwood enkele auteurs aan het woord die elk een voorstel toelichten. Een mondiale milieuorganisatie oprichten, het IMF vernieuwen, een alternatief belegging- en investeringsverdrag opstellen, een Tobintax heffen ... Het boek sluit af met interessante adressen en websites.

In de reeks De feiten over werden onder andere volgende titels uitgegeven:

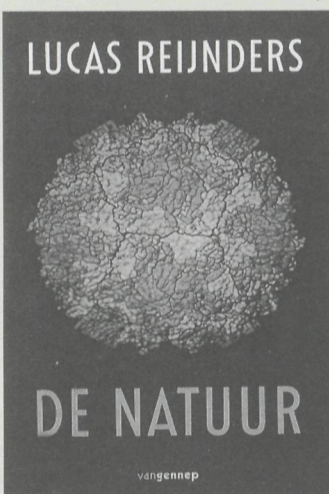
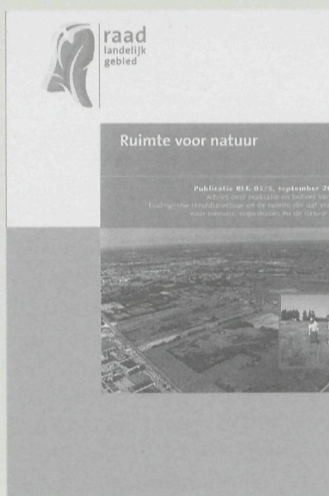
Wayne Ellwood. De feiten over globalisering.

Dinyar Godrej. De feiten over klimaatverandering.

Peter Stalker. De feiten over internationale migratie.

De milieubibliotheek van BBL

De milieubibliotheek van Bond Beter Leefmilieu is open elke maandag en dinsdag van 9u30 tot 12u30 en van 13u30 tot 16u30. Bezoekers maken best eerst een afspraak. We bieden je 19.000 boeken en 300 tijdschriften ter inzage aan, naast gratis brochures over een hele reeks thema's. Uitlezen kan niet, kopiëren wel. Schriftelijke en telefonische aanvragen en e-mail worden zo snel mogelijk beantwoord. Meer info bij Lieve Vandeneede op tel: 02.282.17.38, fax: 02.230.53.89, e-mail: milieu.bibliotheek@bbv.be, via onze website <http://www.bondbeterleefmilieu.be> kan je ons bibliotheekbestand raadplegen. De BBL-bib maakt deel uit van het Felnet-consortium. Zie www.felnet.be.



David Ransom. De feiten over fair trade.

9,95 euro (set 37,5 euro), www.lemniscaat.nl

De boekjes kunnen ook worden besteld bij 11.11.11 (www.11.be/uitgeverij).

ALS ONDER NATUUR WORDT VERSTAAN ...

Vogels zijn ontstaan uit lichtvoetige lieden, viervoeters uit personen die geen aandacht aan filosofie geven en vissen uit slechte domkoppen. Zo dacht Plato. De middeleeuwse kerkvaders vonden de natuur iets minder dynamisch. Na de laatste scheppingsdag was er volgens hen niets noemenswaardigs meer gebeurd. Vragen over de ware aard van de natuur hebben velen geboeid en tot uitspraken gedreven. Lucas Reijnders vat ze samen in de twee eerste hoofdstukken van 'De natuur'. Hij legt daarbij een enorme kennis aan de dag. Maar door het snelle tempo waarmee hij over de uitspraken van Griekse filosofen, middeleeuwse theologen, verlichte filosofen en sprookjesschrijvers raast, is het moeilijk hem bij te houden. En dat is jammer. Want er lijkt geen tijd om even stil te staan bij de verschillende opvattingen over het begrip natuur, het verschil tussen natuur en cultuur, de menselijke natuur en de relatie tussen mens en natuur. De mens heeft steeds geprobeerd vat te krijgen op de natuur. De wetenschap zorgde voor heel wat opheldering. Maar ook met volkswaarheden, goden en horoscopen werd getracht de natuur van haar onvoorspelbaar karakter te ontdoen. Volgens Reijnders leefde de mens steeds met een groot ontzag voor de levenloze natuur: bergen, aarde, vulkanen en de kosmos. En de levende natuur? Landbouwer en stedeling hebben hierop een heel andere kijk. Ook zijn er grote verschillen naargelang de tijd. Reijnders overloopt de opvattingen van in de oudheid tot nu. Volgens de auteur heeft de Nederlander nu een grote waardering voor de natuur. Een getemde natuur, wel te verstaan. Maar over de kwetsbaarheid van deze getemde natuur zijn de meningen verdeeld.

Voor de twee laatste hoofdstukken verlaat de auteur het denken van de vele filosofen. Hij geeft uitleg bij de atmosfeer, het ontstaan van de mens, biodiversiteit, de menselijke invloed op de natuur ... Zijn persoonlijke visie houdt hij voor het laatst, als hij schrijft over het verbouwen van de natuur. Reijnders heeft het over de bescheiden vooruitgang van de biologische technologie in de medische wereld en de gentechnologie. Successen met geneetherapie bij mensen zijn tot hiertoe minimaal. Klonen blijkt meestal niet te lukken. Reijnders wijst op de schaduwzijden van genetische modificatie in de landbouw en het gevaar van oneigenlijk gebruik of misbruik van biologische technologie. De verwijzing naar Brave New World kon niet ontbreken.

Lucas Reijnders. De natuur. Amsterdam: Van Genneep, 2003. 264 p.

22,5 euro, ISBN: 90-5515-372-9

vangenep@wxs.nl, 0031 20 624 70 33

WATERBEHEER IN BEWEGING

In haar jubileumboek geeft de afdeling Water van de Vlaamse leefmilieuadministratie AMINAL in tien hoofdstukken haar visie op en werk rond

integraal waterbeheer. De idee van het watersysteem als één geheel, inclusief waterbodems en oevers, dateert uit de jaren tachtig. De Europese kaderrichtlijn Water in 2000 geeft een extra impuls.

We lezen hoe afdeling Water de integrale kijk op water vertaalt naar concrete aandachtspunten en activiteiten. Die kunnen gaan over het beschermen van de grondwaterlagen, het gevecht tegen erosie, nitraten en pesticiden, kleinschalige waterzuivering, rattenbestrijding, de zorg voor biodiversiteit ... 'Ruimte voor water' staat centraal. Participatie van betrokkenen, samenwerking met andere beleidsdomeinen en een terdege kennis door meten en inventariseren acht Afdeling Water van groot belang. Met 'realisaties in de kijker', telkens aan het einde van elk hoofdstuk, illustreert afdeling Water hoe de theorie in praktijk wordt omgezet. Mooie foto's en illustraties begeleiden de tekst.

Waterbeheer in beweging: de afdeling Water, pijler van integraal waterbeheer in Vlaanderen. Brussel: Aminoal, 2003. 211 p.

35 euro, ISBN: 90-403-0187-5

www.waterinfo.be, 02 553 21 21

NATUUR IN NEDERLAND

Hoe staat het met natuur en landschap in Nederland? Elk jaar maakt het Milieu- en Natuurplanbureau de balans. We lezen dat veel planten en dieren in aantal achteruitgaan. De milieukwaliteit in de natuurgebieden is onvoldoende om het tij te keren. De verstedelijking en de landbouw doen ook geen goed. Natuurbalans 2003 vraagt vooral aandacht voor de relatie tussen natuur en klimaat. Veel soorten kunnen de klimaatverandering niet bijbenen en zijn met uitsterven bedreigd. De CO₂-uitstoot verminderen is meer dan nodig. Tegelijk moeten planten en dieren meer kansen krijgen om zich aan te passen. Dit kan door samenhangende natuurgebieden te creëren, het doel van de Ecologische Hoofdstructuur. Maar de uitvoering ervan gaat te traag. In Ruimte voor natuur geeft de Raad enkele duidelijke adviezen om de Ecologische Hoofdstructuur te realiseren.

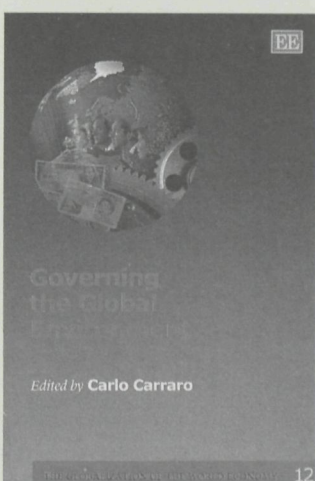
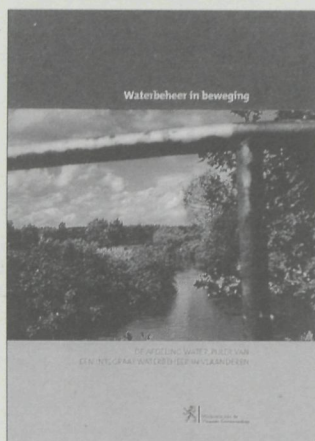
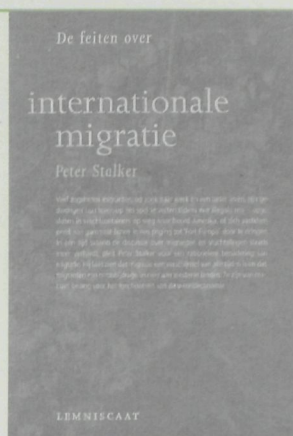
Natuurbalans 2003. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2003. 211 p., www.rivm.nl ISBN: 90-13-00186-6

Ruimte voor natuur: advies over realisatie en beheer van de Ecologische Hoofdstructuur en de ruimte die dat vraagt voor mensen, organisaties en de natuur zelf. Amersfoort: Raad voor het landelijk gebied, 2003. 96 p.

www.rlg.nl, 0031 33 461 99 48

GOVERNING THE GLOBAL ENVIRONMENT

Milieu problemen nemen hoe langer hoe meer internationale of zelfs mondiale proporties aan. Denk maar aan de opwarming van de aarde of het verlies aan biodiversiteit. Zulke problemen kunnen dan ook alleen op internationaal vlak worden aangepakt. Anders ontstaat 'vrijbuitersgedrag': landen zijn geneigd de aanpak van deze mondiale milieuproblemen aan anderen over te laten. Ze profiteren dan mee van de inspanningen die anderen zich getroosten, zonder in de kosten bij te dragen. Zolang de natiestaat de grootste soevereine macht blijft en geen mondiale instellingen bestaan die de afwentelingen van problemen op andere landen, regio's, continenten of generaties kunnen aanpakken, blijven we aangewezen op multilaterale akkoorden die soevereine natiestaten met elkaar



Tekst: Lieve Vandeneede

afsluiten. Die zijn niet evident. Er bestaan immers tal van 'asymmetrieën': kosten en baten in de bestrijding van mondiale milieuproblemen zijn ongelijk verdeeld. Zo worden ontwikkelingslanden het sterkst getroffen door de gevolgen van de klimaatopwarming, terwijl ze er het minst schuld aan hebben. Bovendien weten landen niet op voorhand of en in welke mate ook andere landen bereid zullen zijn aan een internationale overeenkomst deel te nemen. In Governing the Global Environment buigen politieke en sociale wetenschappers, economen en juristen zich over deze problematiek. In een indrukwekkende reeks artikelen tracht men onder meer op basis van speltheorieën de kansen en bedreigingen voor internationale milieubeleidsprocessen in kaart te brengen. Men gaat na op welke wijze het 'design' van instellingen, besluitvormingsprocessen en verdragen kan bijdragen tot het welslagen van het internationaal milieubeleid. Hoe compensatieregelingen, (handels)beperkingen voor landen die niet willen meedoen, het combineren van internationale onderhandelingen rond verschillende thema's ... daarbij een rol kunnen spelen. Meer concreet wordt ingegaan op internationale uitdagingen als klimaatopwarming, biodiversiteit, zure neerslag en de bescherming van de ozonlaag. Governing the Global Environment is een must voor al wie begaan is met de bescherming van onze mondiale publieke goederen en mee wil zoeken naar een uitweg voor de steeds grotere malaise waarin het multilateraal milieubeleid verzeild dreigt te raken. Carlo Carraro, Governing the Global Environment. Elgar Publishing Limited, 2003 ISBN 1 84376 014 2

GEMEENTELIJK WATERBEHEER IN HET BUITENGEBOED

HANDLEIDING VOOR EEN TRENDBREUK

Hugo Vanderstadt is al jaren dé pleitbezorger van een andere, meer duurzame, aanpak van de afvalwaterzuivering in Vlaanderen. Dit boek is dan ook exact wat het zegt te zijn: een handleiding voor een trendbreuk. De auteur vertrekt vanuit een korte, scherpe analyse van de huidige stand van zaken, maar stoot snel door naar de praktische oplossingen voor de problemen waarmee we in Vlaanderen geconfronteerd worden (overstorten, overstromingen, slechte werking waterzuiveringsinfrastructuur, kostprijs van de systemen ...).

Architect Vanderstadt stelt technische en planmatige oplossingen voor. Een breed scala aan technieken wordt besproken, zowel inzake afvalwatertransport en -zuivering als inzake hemelwaterbuffering. Er wordt gewerkt met duidelijke tekeningen en schema's, hier en daar aangevuld met tabellen of foto's. Ontwerp, onderhoud, aandachtspunten, voor- en nadelen komen aan bod. De toepassing van al deze technieken wordt gekaderd in een pragmatische doch vooral gedurfde planvisie die vertrekt vanuit het gemeentelijke niveau. De kers op de taart zijn de voorbeeldprojecten achteraan het boek.

Een must dus voor alle gemeentelijke verantwoordelijken (politiek en administratie), verplichte kost voor studie bureaus op zoek naar ideeën, maar ook bijzonder boeiend voor mensen binnen de natuur- en milieubeweging die op zoek zijn naar duurzame alternatieven voor de klassieke betonbuis en daar hun gemeente op willen aanspreken.

Hugo Vanderstadt, ECOBOOKS, Londerzeel.

info en bestelling: fax 052 371 151

Zondag 25 april 2004

Milieuhappening

Dag van de Aarde Meer tamtam voor een beter milieu!

Mechelen

Provinciaal domein De Nekker



Een organisatie van

Greenpeace, JNM, Natuurpunt, WWF, Vibe, Vereniging voor Bos in Vlaanderen, Durme vzw, de Torenvalk, Zuidwest-Vlaamse Natuur- en Milieukoepel, Stichting Omer Wattez, Velt, Vogelbescherming, West-Vlaamse Milieufederatie, Bond Beter Leefmilieu, en tientallen regionale en lokale natuur- en milieuverenigingen